

BISERICA

ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

REV. PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

ANUL al XI-lea

No. 2.

MAI Ū.

BUUREȘTI
TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICESCİ

34. Str. Principatele-Unite, 34.

1887.

SANȚIREA MITROPOLIEI MOLDAVIEI

În zilele Maiestății Sale Carol I, Regele României, și a Maiestății soției Sale Elisabeta Regina, iubită României, fiind Primat României D. D. Iosif Gheorghian, sub Archiepiscopia Mitropolitului Moldovei, D. D. Iosif Naniescu, s'a săvârșit la Iași Sântirea Mărețului templu Metropolitan în 23 Aprilie 1887.

Acastă frumôsă și maiestôsă Biserică, reședința metropolitană, a fost începută de neuitatul și mult meritosul Mitropolit al Moldaviei, Veniamin Costache, încă din 1833, în ziua de *Luni*, luna Iulie 3. Temelia acesteia a fost pusă de atunci pe locul unde a fost mai înainte altă Biserică metropolitană cu patronul: „Întîmpinarea Domnului (Stratenia)” zidită de Anastasia, Dîmna lui Duca Vodă. Dar și acesta, Stratenia, erăși a fost rădicată de Anastasia Dîmna pe locul unde exista o altă Biserică, numită Biserică Albă, cu patronul: „Nașterea St. Ioan Botezătorul”, și care, dupre cum țice documentul lui Ru-

set Vodă și tradiția poporană, se susține a fi fost zidită de Ștefan cel Bătrân, sau Ștefan cel Mare, Eroilor Românilor.

Acastă Biserică, mult iubită sufletului celui mare al Mitropolitului Veniamin Costache, zidită cu multe și mari cheltueli, la care s'aŭ afectat atuncinu numai veniturile tôte ale moșiilor Sântei Mitropolii, dar încă și cu ajutor bănesc de pe la Episcopiiile și Monastirile pământești și cu contribuții de transporturi ale clerului Eparchiei Mitropoliei, în fine în anul 1839, după cum atestă înscripția găsită pe acoperământul turnului de la colțul din partea dréptă despre strada Mare, s'a terminat. Nu mai era de cât a se aședa ornamentele în interiorul ei și care erau deja transportate în țară. Pentru că atât ornamentele, cum și obiectele de sculptură și icónele, aŭ fost lucrate afară din țară. Din nenorocire și spre întristarea sufletului măreț al Mitropolitului Veniamin, tocmai când era momentul să pronunță acel cuvânt sânt: *Acum slobodește pre servul teŭ, Stăpâne, după cuvântul teŭ în pace*, din cauza neporțiuneii clădirei fiind prea largă și dar cupola sau bolta prea grea, sată, după cum susțin unii, din caasă că în turnurile de la vale s'aŭ aședat tôte clopotele, ce sunt de o mărime colosală, și care ar fi contribuit la formarea unei crăpături la mijlocul corpului Bisericeii pe ambele părți ale edificiului, bolta a cădut și dar desevărsita sa terminare și sântfire n'a putut avea nici o dată loc. In zadar s'a încercat neobositul Mitropolit Veniamin a repara dauna și a forma o altă boltă de lemn. Cu tôte sforțările ce și-a dat, n'a pu-

tut reuși. Mitropolitul Veniamin demisionând din scaun la 1842, s'a retras cu sufletul zdrobit, că n'a putut vedea cu ochii săi terminată Biserica Sa Mitropolitană. Dupre cum ni s'a spus de oameni bătrâni, adesea Mitropolitul Veniamin ofta și plângea de câte ori își arunca privirile asupra colosalei Biserici, dar care nu-î mai presenta inimei sale de cât o vastă ruină! Móre Mitropolitul Veniamin cu sufletul străpuns de durere, că nu lasă némului său și o Biserică, rivală Sântei Sofii, dupre cum a lăsat clerului școla sa, Seminariul Veniamin, iar națiunei zelul ardent de iubire de patrie și model de patriot în persóna sa!

De atunci a trebuit să trecă preste patru decenii și să supórté clădirea tóte vijeliile timpurilor, fortună, vânturi, torente și ploăi, crivățul și arșița, și de abia în 1880, sub ocărmuirea bravului și iubitului nostru Rege Carol I și sub Guvernul ómenilor liberali naționali, carii sunt pătrunși de simțul religios strămoșesc și de demnitatea națională, s'aă decis, cu aprobarea Corpurilor legiuitoare, spre onórea României, în loc de desfințarea ei, dupre cum pretindeau unii, ca amenințátore siguranței publice, reedificarea ei cu cheltuéla țerei. A fost norocit Inalt Prea Sântia Sa, actualul Mitropolit al Moldovei D. D. Iosif Naniescu a îndulci suferințele morale ale reposatului meritos Mitropolit Veniamin, insistând și observând și inspectând și și nópte neobosit, timp de 8 ani aprópe, reconstruirea acestui falnic monument religios și național. Mult a contribuit la îngrijirea solidității și lucrării ei artistice, atât la exteriorul ei, dar mai

ales în interior, și Comisiunea însărcinată cu desevârșirea acestei importante lucrări, compusă din onorabilii cetățeni: D-nii Pastia, Drosu și Colonelul Langa, asociați pe lângă Inalt Prea Sănșitul Mitropolit al Moldovei.

Ca arhitect al lucrării de restaurare a fost respectabilul D. Alexandru Orăscu; iar ca pictor Domnul Tătărăscu.

După multe și anevoioase lucrări, după sacrificii bănești destul de mari din partea țerei, astăzi ne putem fali, că posedăm un monument național religios, unic în țară, în ceia ce privește măreția, imposanța și arta interioară, căci în exterior s'a menșinut forma veche.

Mult interes personal a pus spre desevârșirea acestei opere și Maiestatea Sa Regele iubit al Românilor Carol I, și pentru a-și arăta încă și mai pipăit devotamentul său pentru monumentele strămoșești religioase și naționale, însuși a bine-voit a contribui cu banii săi proprii de a face tôte ferestrele colorate ale Bisericei Mitropolitane, ce sunt unicele în țară până acum și ca artă și ca frumusețe și ca cost; pentru care cu drept cuvânt este enumerat, spre mândria națională, între ctitorii acestei reședinți Mitropolitane, dupre datina strămoșască. Tôtă ornamentarea interioară cu obiectele trebuitoare este făcută la Paris, și sunt de o artă și un gust neîntrecut încă în Bisericile noastre, esceptând sântele vase, ce sunt lucrate în București, Capitala țerei și care nulasă nimica de dorit.

Unul din clopote chiar, cel al doilea, a fost turnat a doua oră în București și cu care s'a reușit pe deplin, spre fericirea noastră.

Anunțându-se încă de timpuriu săvârșirea ei pentru primăvara anului acestuia, Inaltul Guvern a luat toate măsurile cuviincioase de a se celebra sănțirea acestui templu cu totă pompa și imponenta reclamată și demnă de poporul românesc ! Vor trece multe secole și acest st. monument religios prin ecoul sonor al clopotelor sale, prin imponenta sa măreță și falnică, va tot spune generațiilor viitoare, că sentimentul religios al poporului românesc merge crescând, că prin urmare viitorul său este garant pentru cuvântul că-și respectă monumentele religioase și naționale, că-și cultivă simțul ereditat strămoșesc de a identifica viața națională cu cea religioasă ! Urmând urmelor trase de marile inimi românești, de eroii și apărătorii nămolului nostru și Maiestatea Sa Regele nostru Carol I, în mâinile căruia Providența a depus destinele noastre naționale, cu multă mângăiere sufletească, cu bucurie și fală națională, privim cum nu numai îndemnă, dar încă contribuie și încurajază restaurarea monumentelor Bisericeii noastre Ortodoxă; vedem că pe lângă victoriile câștigate cu arma în mână, prin care am obținut, ca o consecință, independența noastră națională, pe lângă reînălțarea noastră la Regat, vedem, și, că suntem unicul popor iubit și chiar invidiat între popoarele din Orient; iar acesta pentru că în toate cestiunile mari naționale de existență de o jumătate de secol, noi am fost cei întâi ce am arătat calea altor națiuni, care este de urmat. Dupre cum dar în simțul național, tot așa și în simțul religios, tot noi vom fi cei ce vom da semnalul, că orî-ce reînviere și renaștere na-

țională nu este complectă, când nu este acompaniată nemijlocit de cultivarea sentimentului religios, care-î basa siguranței sociale, a moralității publice și a fericirii individuale, pentru că avem în capul țerei un glorios și brav Rege, un curagios soldat și bun creștin.

Un popor fără de respect către datinile strămoșești, către religia sa este o aglomerare de individe formată din combinațiuni de interes, și care se pot desface ori împrăștia la cel întâiu semnal dat, pentru că nimic comun nu-î légă. Nu se întâmplă tot așa și în popórele ce-și respectă monumentele, datinile și religia strămoșască. Acolo ori-ce năvălitor, ori-ce cuceritor găsește ca rezistență nestrăbătută, pepturi de fer, tótă suflarea omenéscă a aceluï popor, pentru că preferă a cădea victorios, dar măreț, de cât a suferi jugul tiraniei străine ori a ingerințelor anti-naționale, saũ distrugerea datinilor și legei strămoșești. Acest adevér înțelegendu-l Maiestatea Sa Regele României, după ce în durata Domniei Sale, plină de gloriei naționale, a rădicat nivelul bărbăției noastre strămoșești, voește cu persistență acum, profitând de pace și liniște, a cultiva în némul nostru și sentimentul religios și ast-fel să asigure pentru seculi întregi existența noastră națională. Mai erî Argeșul a spus luméi civilisate, că poporul românesc a reedificat, cu multe străduinți, în tótă splendórea sa Biserica lui Neagoe, operă de artă unică în Europa și în care astăzi Românul resuffă cu veselie și chiamă cu mândrie națională numele D-deului părinților lui !

Astăzi reședința Mitropolitană a Iașului spune prin măreția și colosul seũ trecătorului : „nu mai

sunt ce am fost, ruina mă-a dispărut, privirea desplăcută, ce produceam ochiului privitor, îmi lipsește cu totul acum; numai sunt adăpost ulilor, vulturilor, și paserilor sălbatice locaș; astăzi sunt locaș al lui D-zeu; sunt mândră și frumoasă ca o mirésă a lui Christos; sunt măreță, impunătoare, și demnă expresiune a poporului Românesc; sunt aceea ce a voit să fiu fondatorul meu — vrednicul Archiepiscop al Românilor Veniamin Mitropolitul.“ In ea seculi nenumărați Români vor rădica glasuri de mulțămiri, cereri și îndurări în totă liniștea și vor aminti numele acelor ce au contribuit la deșevșirea ei.

Mâne, poimâne, Sântul Nicolai din Iași, Biserica iubită a lui Stefan Cel Mare, și curând după aceea Biserica, cap de operă de artă a lui Vasilie Lupu vor chema din nou nēmul nostru de a serbători reedificarea și restaurarea lor și se vor da societăței românești spre a-și invoca în ele Numele Sânt al Dumnezeuului nēmului lor! Tôte aceste lucrări religioase și naționale s'au sēvșit în timpul Regelui Glorios pentru noi acum, și Mare în viitor, Carol I. Să respectăm dar și să fim recunoscători Maiestăței Sale pentru nobilele sentimente și vederi de care este predominat și condus, când El cultivă simțul național unit cu cel religios, când El ni spune în concret că viața socială, sigură și fericită nu pôte fi afară de Religie; când El țara, nēmul nostru îl adumbrește sub scutul lui D-zeu, când, prin El, noi liber și liniștit trăim în societate, se cuvine, trebuie a-I aduce pentru acestea mulțămiri și a ruga cu zel pe D-zeu pentru sănătatea, liniștea și fericirea Maiestăței Sale în templele chiar restaurate în epoca Regatului Sēu.

SĂNȚIREA MITROPOLIEI

Vecernia de Mercuri séra.

După solemnă primire a Suveranului nostru, conform programului oficial, la ora 4 p. m., în prezența unui public foarte numeros, s'a făcut *Vecernia cea mare*, la care a oficiat I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei și Sucevei, dinpreună cu Inaltul Cler și cu personalul Mitropoliei.

Acest serviciu s'a făcut cu totă splendoră bisericească ortodoxă.

Séra la ora 7 și jumătate s'a făcut privigherea obișnuită la sărbătorile mari bisericești în prezența I. P. S. S. Mitropolitului, a P. P. S. S. L. L. Episcopii de Roman, Râmnic, Huși, Argeșu și Dunărea de Jos, a Prea sfinților Arhieriei Ieremia Gălățanu, Valerian Râmnicănu, Dositei Botășăneanu, Iónichie Bacaónu, Dionisie Craiovénu. Iar Inalt Prea Sfințitul Mitr. Primat a fost reprezentat prin P. S. Inocenție Ploesténu, Vicarul santei Mitropolii a Ungro-vlahiei.

Acest măreț serviciu bisericesc de noapte, a început cu cel al *Litiei*, și a continuat cu *Utrenia*, *Polieleul* și toate celelalte cântări obișnuite la ambele hramuri ale Mitropoliei, care sunt: *St. Gheorghe*, patronul armelor țerei Moldovei, și *Intâmpinarea Domnului*.

Înainte de începerea serviciului, mărețul templu era iluminat și de jur împrejur, înconjurat cu miș de lampioane făcute de elevii școlii de meserii din Iași și care erau atârinate de grilajul de fer, ce înconjură ograda și palatul Mitropolitan.

Sunetul marilor clopote, făcute de însuși marele Mitropolit Veniamin Costache, din depărtare—asemenea unor tunete din nori prin cari se manifestă—vocea lui Dumnedeu—anunța pe credincioși că se începe sănțirea unui mare edificiu, ce așteptă de mai bine de o jumătate de secol încununarea sa.

Privirile credincioșilor ce intrau în lăuntru al acestui măreț templu erau lovite de uimire în fața frumuseții decorațiunii artistice și a ornamentațiunii bogate, sporită încă și mai mult prin splendidul și fericul iluminat, prin îngerești cântări ce se audeau, prin admirabilul și extraordinarul tablou ce în timpul nopței, la lumina miilor de făclii și candel, manifesta întregul templu din înalțimile cărui se părea că se aude vocea A Tot Puternicului Dumnezeu, care chiamă pe omeni la iubire, la trăție, la libertate și dreptate, cu respectul legilor și al autorităților divine și umane.

În acest concert dumnezeesc, concert de cugetări sublime, manifestate în sufletul credinciosului prin o asemenea serbare ce nu se poate descrie, ci numai vedea și simți, au stat credincioșii transportați până după ora 11 din noapte.

La acest serviciu de privighere, cași la Vecernie, au luat parte și Domnii Miniștri în fruntea cărora se vedea D-l D. Sturdza Ministrul Cultelor și al Instrucției Publice. Apoi și alte autorități locale. După sevrșirea serviciului bisericesc, lumea s'a retras așteptând cu nerăbdare ziua de 23 Aprilie.

Ziua de 23 Aprilie.

Acastă zi memorabilă în istoria Mitropoliei țerei Moldovei, cu patronul său Sântul Marele Martir Gheorghe—încă de la Alexandru-cel-Bun și cât a fost Mitropolia în Sucéva, până după strămutarea scaunului domnesc și metropolitan în Iași, a fost tot-déuna splendid sărbătorită, ca patronul armelor și al stégurilor lui Stefan-cel-Mare și al altor eroi din această parte a României.

În această mare zi s'au deșteptat cetățenii vechiului muncipiū al Iașilor în un puternic bubuit de tunuri,

ce anunțau sosirea unui mare eveniment în istoria țerei. Pe la orele 7 a. m. stradele deja erau înșesate de lume, iar în acea din fața Mitropoliei de abia se mai putea răsbate prin mulțimea aglomerată acolo.

În acest timp, în interiorul catedralei, se făcea obicinuita sântire a apei de către Arhim. Vasian, asistat de clerul bisericeii, și cu care apă sântă trebuia a se stropi biserica și împrejurimile ei înainte de sântire.

La ora 8 a. m. I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Iosif Naniescu, vrednicul inițiator al restaurării Curței de Argeș, pe când se afla acolo Episcop în 1872, vrednicul și respectabilul inițiator și conducător al lucrărilor de restaurare ale acestei mărețe catedrale a Moldovei, se afla în biserica St. Gheorghe și îmbrăcat în toate vesmintele arhieresti dimpreună cu toți P. P. S. S. Episcopi și Arhieriei amintiți mai sus, dimpreună cu întregul Cler, adunat aici de prin diferitele unghiuri ale României, așteptând cu toți sosirea M. S. Regelui.

La ora 9 fix tunurile anunțară plecarea M. S. R. de la Palat și în câte-va minute sosi la Mitropolie, înconjurat de Casa Sa civilă și militară, cum și de toți D-nii Miniștri și demnitarii ai Statului. La porticul bisericeii vechi fu întâmpinat de întregul cler, ce înconjura pe I. P. S. S. Mitropolitul și care ducea sântele moște ale martirilor aflătoare în vechea catedrală, spre a fi depuse în Sânta Masă a noiei Catedrale.

Îndată Maiestatea Sa luă loc în mijlocul cortegiului, alătura cu I. P. S. S. Mitropolitul, și înconjurat de cler și de un public imens, în sunetul clopotelor întregului oraș, în bubuitul tunurilor de pe delul Galatei și sub razele dulci ale sórelui celei mai frumoșe zile de primăvară, a înconjurat de trei ori Biserica mare. Venind la treptele de intrare, pe o masă improvizată, piosul și distinsul Exarh al Moldo-

vei a cetit Evanghelia; apoi cu toți îngenunchind citi prima și frumoasa rugăciune de sântire.

În acest timp M. S. Regele, care stătea alătura cu I. P. S. S. Mitropolitul, părea foarte mișcat de solemnitățile momentului și de pietatea ce-L caracteriză.

De aici plecând, întregul cortegiul făcu a doua înconjurătoare a bisericeii, pe care o sfârși tot la treptele cele mari, prin o a doua Evangheliă și rugăciune cu îngenunchiare publică.

După acăsta cortegiul, mereu crescând, plecă spre a face a treia și ultima înconjurătoare simbolică, ca și cele de mai sus. Venind din nou la treptele cele mari ale bisericeii, s'a citit a treia Evangheliă cu a treia rugăciune plină de spirit și poezia cea mai înaltă a religiunii Bisericeii Ortodoxe.

Clopotele de sus continuă de a suna; tunurile bubuia; fanfarele întonă imnul armatei cu accentele lui marțiale... Era un moment în adevăr sublim!

Cortegiul, în frunte cu M. S. Regele și Mitropolitul Moldovei, cu Miniștrii, Generalii și toți înalții demnitari ai Statului și ai Bisericeii, urcă treptele templului.

Venind cu toți înaintea ușilor celor mari, prin care se făcea solemnă intrare în templu, acestea erau închise, spre a simbolisa, după ideea Bisericeii Ortodoxe, permisiunea de a intra prin ele numai marile Imperat, adică Dumnezeu însuși, sau autoritatea ce-L represintă pe pământ.

Înaintea acestor uși, când I. P. S. S. Mitropolitul a pronunțat în prezența M. S. Regelui cuvintele: „*Ridicați boeri (demnitari) porțile voștre; și ve ridicați porțile cele vecinice; și va intra Imperatul mării*“, repetind acăstă pericopă de trei ori, și la care întrebare se răspundea din lăuntru bisericeii: „*Cine este acesta Imperatul mării?*“, atingând ușile închise, ele

cu sgomot mare se deschise în lături și intrarea marelui templu era liberă pentru totă lumea. Marele cortegiū, dimpreună cu sântele mōște ale Martirilor, înaintând nu se opri decât în Altar, spre a începe marele act al sântirei însăși.

Intrând în sântul Altar, s'a procedat mai întâi la spălarea pristolului (Sânta Masă) cu arome, dupre obiceiul bisericei ortodoxe, la care aū luat parte întregul personal al Episcopilor și Arhierelor ce aveau a leturghisi. La spălare a luat parte și M. S. Regele.

După spălare, a urmat aședarea sântelor mōște în lăuntru pristolului, pomenindu-se fericitii ctitori și fundatori, începând cu Alexandru-cel-Bun și până astă-dī. După acēsta s'a uns cu Sântul și Marele Mir, s'a lipit pe colțuri cei patru Șt. Evangheliști, dintre cari unul de însuși M. S. Regele, unul de I. P. S. Mitropolitul și două de Episcopii și Arhierii leturghisitorii.

Terminându-se acēsta, s'a procedat la îmbrăcarea St. Mese cu o pânză (crismă) mare albă, de țesetură națională, împodobită cu broderii lucrate de niște pioșe dōmne române; s'a înfășiurat preste tot împrejur cu sfōră, pecetluindu-se cu sigiliul Mitropolitan, spre a nu mai umbla nimeni în lăuntru nici o dată; s'a acoperit de-asupra cu o trainică și frumoșă stofă, aședată de însuși M. S. Regele cu I. P. S. S. Mitropolitul; de-asupra acesteia s'a pus o altă îmbrăcăminte mai luxōsă, dar care se pōte schimba, dupre însemnătatea sērbătorilor. Spre sciință amintim, că piatra de marmura monolit ce s'a pus pe st. Altar este acea menită spre acest scop și adusă de însuși Mitropolitul Veniamin Costache și care-i pōrtă încă și literile sale inițiale. In fine de-asupra acesteia s'a aședat St. Antemis, Dumneđeēscă Evangelie, St. Cruce, candelabrul și alte obiecte sante,

care trebuie să împodobescă St. Masă. După acesta s'a aprins candela simbolică, dimpreună cu lumânările, de către însuși I. P. S. S. Mitropolitul. Cu această sântirea Altarului se consideră ca terminată. Urmă apoi miruirea templului la cele patru părți crucișe ale sale, de Înaltul și piosul Mitropolit împreună cu M. S. Regele, începând de la Altar, și sfârșind în partea stângă.

După acesta M. S. Regele fu condus de întregul cortegiū al Arhierilor și instalat în Tronul regal ; iar I. P. S. S. Mitropolitul, cu toți Episcopii și Arhieriei, în număr de doi-spre-dece, în asistența unui public imens, se opri în mijlocul bisericei, spre a bine-cuvânta începerea primei, santei și D-țeștei leturghii. Această memorabilă leturghie s'a oficiat, ca după obiceiul bisericei ortodoxe, în modul cel mai splendid și ne mai pomenit de rar, căci a leturghisit 12 Arhieret, **adică un sinod întreg al Bisericei Române**, urmați de mai mulți arhimandriți, preoți și diaconi.

În tot timpul serviciului st. leturghii, celebrul cor vocal al Mitropoliei din Iași intonă, sub conducerea distinsului maestru și profesor G. Muzicescu, cele mai sublime și mai transportătoare cântări religiose.

Mărețul aspect al templului, publicul numeros ce inunda parterul și galeriile, tainica lumină a candelor, unită cu razele sórelui ce blând pătrundeau prin giamurile picturate, ce sunt de o negrăită frumusețe, hărăzite templului de M. S. Regele, și tóte aceste întovărășite de frumoșele cântări, înălțau sufletul piosului până în regiunile cerești. Și într'adevăr părea că se vede o rază a maiestăței divine pogorînd din ceruri până în mijlocul acestei splendide adunări de muritori.

Totul era măreț, totul era demn și sublim.

La sfârșitul st. leturghii, M. S. Regele, urmat de

distinsul cortegiū, se închină la icónele împăratești, primi simbolica anaforă și Și reluă locul pe Tron, până când publicul, conform programului, deșertă biserica, unindu-se cu nenumărata mulțime ce stătea afară la picioarele scărilor, de pe care M. S. R. încunjurat de Inaltul Cler, D-nii Miniștri, D-nii Generali și demnitarii națiunei, rosti cu o voce puternică, emoționată și cu accente fôrte pătrunțetóre cuvântarea următóre :

CUVĒNTAREA M. S. REGELUI.

Un semi-secol Biserica Mitropolitană a vecher Capitale a Moldovei a rēmas o mărētă ruină, un corp fără suflet. Părăsită și sguđuită până în temeliile sale, se înălța de-asupra Iașului acēstă însemnată clădire, avēnd ușile sale închuse. Vēntul și plóbia pătrundeau prin crăpăturile ei și numai sunetele clopotelor de la bisericuța din față, chemând la slujba dumneđească, gășia în boltele deșerte ale acestor ziduri un sunet mângâetor ca șópte tainice, prevestind că opera începută a fericitului întru pomenire Mitropolit Veniamin nu va peri.

Faptele bune sunt tot-dēuna rēsplătite și poporul Român nu uită pe aceia carii au lucrat și luptat pentru biserică și patrie.

Datorim acestui simțimēt mārinos, că monumentele nóstre religiose și istorice sunt dreptat restabilite și că după 50 de ani de îngăduire, rēsare aci din ziduri surpate un sânt locaș vrednic de vechiul scaun Arhiepiscopal al Moldovei și Sucevei.

Salut dar cu cea mai vie mulțămire acēstă fericită di, acēstă frunósă serbare și pe voi toți carii ați aler-

gat din toate unghiurile țerei spre a împărtăși bucuria Mea, fiind că o dorință adânc simțită a inimei Mele este adî un fapt îndeplinit, mîndru pot fi că sub Domnia Mea s'a redeschis bine-credincioșilor acésta Mitropolie, târnosită fiind tocmai în vremea când strigarea de veselie „Christos a înviat“ resună încă în totă lumea creștină.

„Adevărat a înviat“ și a intrat în casa sa! ridicată și reînființată în totă strălucirea în a doua a Mea Capitală, care a depus pe altarul patriei, ca darul cel mai scump. corôna lui Ștefan, spre a fi contopită cu acea a lui Mihai, refăurită de oțel pe câmpul de luptă, întemeind și statornicind ast-fel pentru timpuri vecinice unirea și tăria, neatârnairea și regatul României.

Ca o comoră neperitoare, trebuie să păstrăm aceste mari isbânde dobândite prin prudență și jertfe, prin vitejia armatei, fiind-că ele sunt rězămul nostru cel mai puternic în împrejurări grele, moștenirea cea mai prețioasă pentru generațiile viitoare.

Cerul, care a luat iubita noastră țară în înaltul Seu scut, va bine-cuvênta opera noastră și va asculta rugile noastre, pe care le îndreptăm neîncetat Regina și Eu către A Tot Puternicul pentru fericirea dragului Nostru popor.

După ce M. S. Regele a terminat acésta cuvântare, întreruptă foarte des de strigătele și urările entusiaste ale unei mulțime imense, D. D. Sturdza, Ministrul Cultelor, rosti următorul discurs în aplauzele unanime ale publicului.

Discursul D-lui Ministru D. Sturdza.

Sire,

Se împlinesc 30 de ani de când Românii de dincoace și de dincolo de Milcov s'au ridicat ca un singur om ca să răspundă la întrebarea ce le adresa Europa: „Ce vreți?” *Totă suflarea românească înțelese atunci că mâna providenței este întinsă preste acest pământ și un frământ coprinsc întreg poporul de la o margine a țerei până la cea-laltă; se părea că umbrele marelui împărat Traian și a tuturor eroilor cari au lucrat și s'au jertfit pentru nemul românesc apăruse printre noi, spre a ne îmbărbăta la fapte noi și mari.*

Neted și limpede, clar și categoric fu răspunsul ce am dat Europei, când 'i-am spus ce suntem, ce am suferit, ce vrem. Acel răspuns era eșit din rostul unei origini nobile și puternice, era expresiunea voinței unei națiuni vii, hotărîută de a pune în lucrare ceea ce voia.

Atunci și credința depusă în luptele ce se desfășurară isbuti mai presus de așteptările tuturor. Bine-cuvântarea cerului s'a revărsat preste noi și e providențial că serbăm azi îndeplinirea a 3 decenii a memorabilului an 1857 prin imne de recunoștință înălțate către A-Tot-Puternicul D-deu, la sântirea acestei mărețe Catedrale a vechei și venerabilei Mitropolii a Moldovei, că serbăm această aniversare a renascerei nemului nostru în această veche cetate, care a luptat ca conducătoare a tuturor cu un patriostim admirabil și cu o abnegațiune rară

pentru realizarea visului de aur al multor și multor generațiuni.

Inconjurat de popor și armată ați venit, Sire, ca în timpul de glorie și de mărire a patriei, ca să dați mulțămită cerului că ne-a ocrotit miraculos prin grelele încercări ce am străbătut, că ne-a ridicat sus, că ne-a constituit puternic și că ne-a ajutat să ridicăm această măreță biserică, fondată de piosul Mitropolit, al cărui nume se pronunță și ați pretutindenți cu iubire și venerațiune. Jumătate de secol au stat ruinele ei dinaintea noastră, ca semne ale neputinței în care trăiam, căci nu simțiam în noi puterea de a termina clădirea începută. Ceea ce era însă cu neputință înaintea Maiestatea Văastră să înalțe falnic stégul Român, a fost ușor după ce ne-ați condus cu înțelepciune și virtute, cu vitejie și prevedere, ca să șcim, să vedem și să pipăim că România în fine ne aparține nouă și urmașilor noștri, că suntem în stare, când pericolul va sosi, să o apărăm cu pepturile și inimile noastre.

Sire,

Credincioși 'Ți suntem, căci ai avut și ai mare credință în noi, credincioși 'Ți suntem, căci ți în mâna inimă drapelul onorei și al viitorului patriei.

Mulțămind A Tot Puternicului, că a înălțat și a întărit țara acesta, ridicăm cu toții rugă ferbinți spre Ceriū, ca să ocrotască și să întărească pe Maiestatea Văastră, piosul, înțeleptul și vitezul nostru Rege, pe buna și virtuăsa, blânda și geniala noastră Regină și pe dinastia fondată de Maiestatea Văastră.

„Trăiască MM. LL. Regele și Regina!“

„Trăiască România!“

După D. Ministru Sturdza, D. Ornescu, ajutor de primar, a rostit. în numele comunei, următorul discurs :

Discursul d-lui Ornescu, ajutor de primar.

Sire,

Moldova, parte în etern inseparabilă a României serbeză ați o mare dată. Mitropolia acestei frumoase regiuni, de 54 ani, stând în ruine, noi perdusem ori-ce speranță. Măiestatea Văstră ați ridicat-o în un mare și splendid edificiu. Religia, templele ei sunt o necesitate, răspund just naturii morale a omului.

Bisericiile, marile monumente religioase, vorbesc plăcut poporului : prin înălțimea stilului, prin frumusețea formelor răpesc omului respect, admirație și transmit posterității ideile și civilizația timpului în care s'aũ înălțat. In van se atacă, se contestă religia, divinitatea.

Existența lui Dumnezeu este manifestă la fie-care pas în natură, spiritul divin se recunoșce în corpul vizibil al universului. Concepută dupre divul seu Fundator și marii dascăli ai bisericeii, religia creștină e una din sursele principale, una din bazele cele mai puternice ale civilizației lumii, ea este în armonie cu adevăratele interese ale societății, progresele științei, cu puternicia Statului modern.

Capitala a doua, ca și țara întrégă, vede cu fericire că, dupre cum sub Domnia Măiestății Văstre, toate instituțiile țerei au luat o desvoltare fericită,

și Biserica strămoșescă a fost în primul loc obiectul Augustei Văstre sollicitudinii: Curtea de Argeș, Trei-Ierarchi și Mitropolia Moldovei vor rămânea în veci pentru această neperitoare dovadă.

„Trăiască Regele și Regina României!”

Facă Cerul ca să conducă mulți ani destinele țerei la întărire, la glorie, la cultură.

„Trăiască în etern România, scumpa noastră țară!”

Pe lângă cele trei cuvântări de mai sus, mai este și a patra, foarte mișcătoare în materie istorică și morală, pregătită pentru ocaziunea sântirei Catedralei de către I. P. S. S. Arhiepiscop Mitropolit al Moldovei și al Sucevei și Exarh Plaiurilor D. D. Iosif Naniescu. Această importantă cuvântare însă, din cauza orelor foarte înaintate, nu s'a mai rostit, dar tocmai în această prevedere se și publicase deja în o anumită broșură, care s'a împărțit publicului în un număr de mai multe mii de exemplare.

Totul s'a terminat în Biserică aproape de 2 ore p. m. și M. S. Regele plecă pe jos cu suita regală până la porța Mitropoliei, unde primi defilarea corpului ofițeresc, a trupelor din garnisónă, fiilor de militari și a tuturor celor-lalte scoli, conform programei oficiale.

(Descrierea dilei de 23 Aprilie este luată dupre jurn. „*Liberalul*” din Iași, cu mici rectificări).

E.

SKITE BIOGRAFICE

DIN VIAȚA

Mitropolitului Ungr.-Vlach. Filaret II-lea, 1792.

*Și ale altor persoane bisericesti, cu care el a fost
în relațiuni de aproape.*

(Urmare; veđi No. 1, anul al XI-lea).

Mineitul pe Luna August 1780.

Tipărirea lui s'a început la Iulie 23, și s'a isprăvit la 24 Septembriu. In prefață, Filaret ne spune, că această lună își trage numirea de la Impăratul Romanilor Octavian August; dar la noi creștinii este potrivită această numire și în acea privire, că în această lună se serbeză două *auguste*, sau prea strălucite praznice creștinești: unul la 6 ale lunei,—Proslăvita schimbare-la-față a Domnului, când s'a manifestat slava lui cea dumnezească sfinților Apostoli,

pe muntele Taborului; al doilea, la 15 ale lunii: Adormirea Sfintei Feciorei Mariei, după carea ea s'a înălțat cu trupul la ceriu.

Mineii pe luna Septembrie.

În esemplarele ce le-am avut la îndemână lipsău frontespiciul și prefața; dar de sigur că și acest Mineii a avut prefață, ca și toate cele-lalte.

Spre dovadă, ne raportăm la ediția făcută în anul 1805, la Buda, de doctorul și profesorul Ioan Molnar, cu cheltuēla Episcopului de Argeș Iosif. Mineii acesta are prefață, ca și toate cele anterioare și după acelaș model, precum am vedut în urmă. De și nu putem decide cine este autorul ei, Filaret sau altul, totuși dăm aici cuprinderea ei. Observăm tot odată că sub acēstă precuvēntare nu se pune subscrierea autorului, ca la cele-lalte minee tipărite la Rômnic, care toate la precuvēntări au subscrierea autorilor, Kesarie ori Filaret :

Luna acēsta, se țice în prefața de la Buda, lună care este a șeptea de la Martie, la Evrei, înainte de robia Vavilonului se țicea *Athanim*; éra după robia Vavilonului, — *Tier*. În acēstă lună Evreii după aducerea rodurilor, făceau praznicul corturilor spre amintire de petrecerea cea de 40 de ani în pustie. La Evrei mai era însemnată acēstă lună, căci în curgerea ei a primit Moisi a doua óră tablele legei pe muntele Sinaei; în ea s'a început la Sinaia facerea cortului Mărturieii; în ea o dată în an preotul cel mare intra în Sfânta Sfintelor, aducēnd jertfă pentru sine și pentru popor; în ea s'a sfințit Templul

lui Solomon și s'a strămutat în el sicriul legii; de la ea se începea periodul iubileului de 49 ani, sau cele 7 săptămâni de ani.

Romanii au numit luna această *september*, adică a 7-a de la Martie, când Cesariul August a stabilit începerea indictionului, carele era în legătură cu adunarea dăjdiilor de la supuși. Macedonenii numeau această lungă *gorpieos*; éra Athinenii, — *Memactirion*, pentru că în curgerea ei se vérsiau ei serbătórea numită *Memactiria* în cinstea zeului Dios (Iupiter), pe care îl credeau ei că amestecă și turbură pământul.

Vorbind despre indictionul, carele se începe de la Septembrie, spune că noi serbăm indictionul, nu pentru că s'a legiuit de August Cesariul, ci pentru că în această zi Domnul Christos a intrat în sinagogă și a cetit cuvintele prorocului Isaia, care s'au împlinit întru densusul.

Serbarea indictionului s'a stabilit de ântéiul Sinod de la Nikeea, carele a voit prin această a stabili era creștină de la triumful creștinătăței asupra păgânismului prin victoria marelui Constantin asupra tiranului Maxentie, cel din urmă împérat păgân al Romanilor. De la această lună și de la ântéiul sinod de la Nikeea, au început treptat a se orândui serbătórité creștinești și serviciile bisericesti în cinstea sfinților, carii au proslăvit biserica creștină prin faptele, învățăturile și suferințele lor, pentru numele lui Christos și pentru credința creștină, și cărora treptat sfinții făcători de cântări și canóne, le-au întocmit slujbele bisericesti.

Aduce apoi temeiuiri din Scriptură și din cuvintele

sf. Ioan Damaskin, despre marea însemnătate ce are în Biserica creștină cinstirea sfinților, și cum trebuie cinstită pomenirea lor, pentru ca să fie în adevăr spre cinstea și proslăvirea lui Dumnezeu, carele i-a proslăvit pre dênșit.

La finele acestei precuvântări, este o „înștiințare“ a Episcopului Iosif al Argeșului, în carea după ce laudă pe Doctorul Ioan Molnar, profesorul din Academia Clujului, carele a întreprins tipărirea la Buda a mineelor repositărilor Episcopii Kesarie și Filaret, Iosif dice: „Fiind-că multe greșale s'au întâmplat la tipărirea dintâi, l-am sfătuit (pe Molnar) ca mai întâi să facă îndreptarea acestora, și așa să fie lucrul ostenelei sale desevêrșit, și ascultându-ne ne-au rugat, ca cu ori ce mijloc vom socoti, să se sevêrșească acéstă mare trebuință, iarăși aicea de unde și tâlmăcirea și tipărirea dintêi s'au făcut. Și așa noi cu voia și blagoslovenia Preo-Sfințitului nostru Stêpân Mitropolit Ungro-Vlahiei Kyriu Kyr Dositheiu, puind în lucrare prin ómeni cu știința amândurora limbilor, elinești și românești, și mai mult prin osteneala unui prea cuvios părinte ce au stătut și uceinic acelor doi fericiți Archierei, s'au îndreptat greșalele cele mai mari, cât s'au putut, atât cele din tâlmăcire, cât și cele din tipărire..... și s'au pus la sfârșitul lor greșalele și îndreptările.

La finele Mineiului de la Rômnic, Ierodiaconul Anatolie ⁽¹⁾ spune despre sine, că însuși Episcopul

(1) Cum că Ierodiaconul Anatolie era un cărturariu ales pe acele timpuri și caligraf distins, dovedește un Manuscris mare în folio, gros de un lat de mână, și coprinđend mai multe materii. Serisorea este foarte frumoșă, negră și roșie. La început are un desemn fru-

Filaret a îndreptat tălmăcirea acestui Mineiu; érá el a prescriș, a tocmit și a aședat slujbele praznicelor împărătești și ale sfinților, avénd corector pre Monahul Rafail de la Hurez. După acésta, întru o notă lungă, Directorul tipografiei Ieromonahul Ioachim, cerénd scuză de la publicul cititoriú, pentru greșalele ce s'ar fi strecurat fără voe în acéstă întinsă lucrare, spune, că lucrarea acésta a durat trei ani; că s'a început cu luna lui Octombriú și s'a sfirșit cu Septembriú; că la tipărirea acestor Minee, ce sînt cele dintêi în limba românéscă, Anatolie și el au luat o parte activă, Anatolie, ca ajutoriú la îndreptarea tălmăcirei, ca prescriitoriú și aședătoriú slujbelor; érá Ioachim ca ostenitoriú (ziua și nóptea la diorthosirea, (coregerea) tipăriturilor.

Cu luna lui Septembrie s'au încheiat tóte cele 12 Minee pentru prima órá traduse și tipărite în limba română. Meritul traducereii, precum am vedut, este al Mitropolitului Grigorie, carele el singur, fiind fórte iscusit în limba grécă, le-a tradus românește, ajutat de ucenicii seii, toți ómeni distinși prin învêțatură. Iară tipărirea și revisuirea s'au făcut de Episcopii Kesarie și Filaret, anume: Kesarie a tipărit Mineele pe lunele: Octombriú, Noembriú, Decembriú, Ianuariú, Februariú, Martiú, și pe când se tipărea Mineiul pe Apriliú, el a murit. Opera a continuat'o Filaret, cu aceiași râvnă și șciință, publicând în cur-

mos. Anatolie este subscris grecește, în calitate de ierodiacon al Episcopiei Rômnicului, și data este latinește: MDCCLXXVIII. Este și pecetea lui, carea represintă o corónă, numele „Anatolie“ și data 1777. Manuscrisul se află în Biblioteca repos. Episcop Dionisie.

gereea anului 1780 toate mineele remase, anume: pe lunele Apriliu, Mai, Iunie, Iuliu, August și Septembrie.

Isprăvirea tipăririi Mineilor de Filaret a fost un eveniment de bucurie și cu nerăbdare așteptat în viața religioasă a poporului român din toate părțile. De aceea toți s'au grăbit, din toate ținuturile românești, a și le procura pentru podoba și înlesnirea cultului divin bisericesc, având în ele serviciile religioase nu numai ale sărbătorilor anuale, dar și ale fiecăreia dintre zilele în curgerea anului. Monastirile, Episcopii, Boerii pentru Bisericile lor și toți ctitorii Bisericilor din Muntenia, Moldova, Ardeal s'au îndreptat privirile lor la Râmnic, de unde s'au procurat aceste cărți prețioase, și care până astăzi se păstrează în multe Biserici și se servesc încă cu ele, de și a trecut o sută de ani de la edarea lor. Ele au servit de model la edițiile făcute în urmă la Buda în Ungaria, și în Monastirea Némțului în Moldova. Limba lor a rămas mai intactă până astăzi, ca model de simplitate și popularitate.

Atât Kesarie, cât și Filaret au fost ucenici ai Mitropolitului Grigorie, de aceea între dânsii erau vechi legături amicale pe tărâmul științei, de aceea vedem, că Filaret, încă ca Archimandrit al Mitropoliei, în anul 1775 a tipărit în tipografia Episcopului Kesarie de la Râmnic *Omiliariul*, sau cuvintele sântului Macarie cel Mare al Egiptului. Apoi după ce în anul 1776 fu rădicat la treapta de Mitropolit titulariu al Mira-likiei, a publicat în anul 1777 ceașlovul în tipografia Mitropoliei din București. Apoi,

asociindu-se cu Kesarie Episcopul Râmnicului, a editat în același an, în București, Mineiul obștesc, sau Anthologiul, cuprinzătoriu de serviciile bisericesti la toate serbătorile anuale din cele 12 luni. Din aceea ce ne spune el însuși (Filaret) în prefețele Mineelor sale, că a conlucrat la tipărirea lor și sub Kesarie, și că la mórtea lui Kesarie el era la densusul, de și mórtea aceluia a fost grabnică, deducem, că Filaret, ca Archiereu titulariu, trăia mai mult în Episcopia de Râmnic cu Kesarie, ca un vicariu și ajutoriu al aceluia.

Filaret, continuând episcopatul său la Râmnic, a continuat și activitatea sa în tipărirea și publicarea cărților bisericesti. După isprăvirea Mineelor, în anul 1781, a publicat *Cazania*, adică cuvinte de cetit în Biserică la serbători și Duminiçi; în anul 1782—*Molitvenicul*, sau carte de rugăciunile preotești la deosebite servicii religioase publice și private; în anul 1784—*Cuvintele sântului Theodor Studitul*, traduse din limba simplă grecescă. Deaseminea *Catavasieriul*; *Psaltirea*; *Cazania* din-nou și *Evangelia*; la 1785—*Penticostariul*, carele cuprinde serviciile bisericesti ale cinci-decimei, de la Paști până la Duminiica tuturor sântșilor. La 1786—o nouă ediție de *Minee*, *Triodul*, sau serviciul bisericesc al postului Mare; la 1787—*Liturgia*, *Slujba sântului Stilian*, tradusă din grecește, etc. (Veđi Catalogul Iarca, edit. 1873 p. 15—17).

Filaret, pentru învățătura lui, pentru darul cuvântului, pentru zelul său păstoral și pentru ostenelele sale la cultivarea și îmbogățirea limbei române se

bucură de o stimă obștească între contimpuraniî seî. Ca dovadă la acésta, voiî cita pasage din scrisórea Marelui visternic al Țerei și Dikeofilax al Patriarchiei Ianaki Văcărescul, carele în anul 1787, isprăvind cea dinteiu Gramatică a limbei românești, o trimite mai ânteiu spre observare și criticare Episcopului Filaret. Văcărescu începe așa scrisórea sa :

„Pré einstitului, sfințitului, iubitoriului de Dumneđu Episcop a sfintei Episcopii Rômnicului și Craiovei, Exarchi Noului Severin, Kir Filaret.

„Și la cine alt se cuvine, scrie Văcărescul, a se arêta meșteșugul cuvântului, de cât la îndreptătoriul de cuvântul adevêrului? Și la ce alt se póte cerca metalul aurului și argintului, de cât la pétra cea cercătóre? Dumneđeésca provedința, carea te-aŭ povățuit spre râvna aceștii învredniciri, de a fi adică îndreptătoriu de cuvântul adevêrului seŭ, te-aŭ gătit mai înainte, ca pre un vas priimitoriŭ de acest mai pre sus de tot cuvântul firesc dar, împodobindu-te și cu sciința cuvântului firesc, și saŭ pentru căci erai împodobit cu sciința cuvântărei firești, te-aŭ făcut îndreptătoriŭ și cuvântărei cei preste fire, saŭ pentru că te-aŭ ales a fi îndreptătoriŭ cuvântării cei preste fire, te-aŭ împodobit și cu sciința cuvântului firesc, acum ești îndreptătoriŭ și al unui cuvânt și al altuia“. Apoi vorbind de întreprinderea sa de a compune o gramatică românuă, de carea până acum era lipsită limba nóstră, închee: „Când urméză ca și acéstă gramatică să-și iea începutul seŭ din Mehedinți și Romanați (1), iarăși din eparchia sfințeniei

(1) Locul natal al Văcărescului.

tale, de unde au început a se zemisli, au a nu firea, au perdanția ei⁽¹⁾, ce mai rămâne să fac alt, de cât la iubitoriul de cuvânt și fericitul teü suflet să o chărăzesc“. Văcărescu face o privire istorică asupra istoriei Românilor din Dacia, și a limbei lor, carea prin amestecul cu popórele streine, mai ales slave, s'a prostit și a rămas necultivată în curgere de 1583 de ani; apoi iarăși a început a se cultiva de la anul 1688, când s'a tradus și tipărit Biblia, de către Șerban Cantacuzin. Dar totuși cele-lalte cărți bisericești erau tot în limba slavonă până în zilele fericitilor Ierarchi ai Rómniculuï: Damaskin, Kesarie și Filaret. Adresându-se iarăși la Filaret dice: „Înțelepte Părinte! Am ostenit și am obosit străduindu-mă, nu ca să fac Gramatică, ci numai băgări de sémă asupra Gramaticii a limbei nóstre. Un Dumneđeesc părinte și Dascal bisericesc m'au supus întru acéstă trudă, cu a mă face vinovat când nu voiü face un bine ce aş putea Întâmplarea și norocul de multe ori face aceea, ce nu póte face timpul și vremea. Unde putem găsi duhovnic Ierarch, ca să judece în taină și nu de față? Și acela plin de învățatură să póta judeca Gramatica, și acela Episcop Rómniculuï, Eparchiei de unde s'au pierdut a fi Gramatică, care să voéscă să-ı dea începerea de acolo, acel destoinic a-mı îndreptá greșalele? Acela îndreptătoriü la câte am trecut cu vederea? Unde putem găsi vréme

(1) Văcărescul spune în privirea sa istorică, că coloniile române au fost aședate de Traian în Oltenița și în Transilvania; că în Oltenia s'a început limba română, că acolo s'a corupt și amestecat cu elemente streine; — tot de acolo trebuia să iasă mai întâi și cartea românescă și Gramatica.

a unui Mitropolit și arhiepiscop al țerei, iubitor de a vedea lucruri de folos patriei? Unde putem găsi prințip sirguitoriu de cele de folos patriei? Unde putem găsi frați boeri, care să nu-mă judece îndrăznéla, ci să-mă laude râvna? De aceea și fericesc momenturile, ce aduc atâtea îndestulări nenădăjduite în vréme. Și de aceea aducând acéstă ostenélá a mea în mâinele sfințeniei tale a unui judecătoriu, întocmai următoriu numelui propriu (1), și împodobit și cu tóte cele ce sunt trebuinciose spre înfătoșarea acestei cărți, mă rog întru Christos, fi sirguitoriu, a fi acéstă începere de învățatură, érá nu privește de trecere de vreme“. Văcărescu spune, că se ocupă cu afacerea unui Lexicon românesc, pre carele, dacă el nu se va învrednici a-l isprăvi și da la lumină, va lăsa acéstă sarcină filor sêi trupești și gramaticești, ca o clironomie a dragosteî, râvnei și silinței sale pentru binele, cinstea și folosul simbatrioșilor și a patriei. „1787 Ian. Al sfințeniei tale întru Christos fiu smerit și gata slugă. Ianake Văcărescu Dikeofilax al Bisericeî ceî mari a Răsăritului și marele vistieriu al prințipatului Valachieî. Cu mâna mea“.

(Copie de pe acéstă scrisóre s'a găsit între hârțile Reposatului Archimandrit Isaia Giușcă, egumenul Monastireî Socola).

Gramatica lui Văcărescu s'a și tipărit la Rômnic în același an 1787. De unde se înțelege, că Filaret s'a făcut observările sale, le-a comunicat lui Văcărescu, și a fost gata de a o da în tipariu, precum s'a și realizat.

(1) *Filaret însemnă iubitoriu de virtute.*

Noțiunile ce le-am adunat până acum privesc partea cea bună a Episcopului Filaret. Adăogim la urmă și un document, carele ne descrie foarte rău pre acest Episcop, ca pre un om neonest, intrigant politic fin, carele își trimetea spionii săi în toate părțile nu numai în țară, ci și în alte țări, precum în Austria, în Rusia, în Turcia, spre a urmări acolo planurile politice privitoare la România, și a profita de ele în interesul său de a se face Episcop și apoi Mitropolit; și că el tot din asemenea motive ar fi otrăvit pe amicul său Kesarie, pentru care totă țera și cu deosebire Oltenii ar fi declarat Domnitorului, că de-l va pune Episcop la Râmnic, va fi ucis cu petre.

Documentul acest atât de negru pentru memoria lui Filaret, și carele are trebuință a fi cernut prin o critică sănătosă, pentru exagerările sale asupra lui Filaret, este publicat în tomul al XIII-le al Analelor Societății istorice și archeologice de la Odesa, edat în anul 1883. Documentul este o scrisoare în limba latină cu traducere rusescă, trimisă prin Graful Rumianțev Kniazului Potemkin în anul 1783 de un călugăr Ungurén, carele fusese primit în clerul Munteniei și pentru învățătura lui fusese rădicat la demnitatea de Exarh al Mitropoliei de București și dascal de teologie. El se pusese în relațiuni intime cu Filaret, acesta îi încredințase diferite misiuni politice prin Rusia, prin Austria și la Constantinopole, dar în fine Filaret îl disgrăția, și acela acum fu silit a părăsi Țera-Românescă, a trece în Rusia și acolo a-și căuta protecția și existența, propuindu-se, ca aducătoriu de coloniști pentru Guvernul Chersonului, din

deosebite țeri limitrofe. În scrisoarea sa acest călugăr își varsă tot veninul asupra Episcopului Filaret. Noi o reproducem aici întrégă:

„Pré strălucite Principe! Cădënd la picióarele strălucirei vóstre, năzuesc la protecția vóstră: ca să-mí fie mie strălucirea vóstră ajutoriú, scut și acopere-mânt. Eú m'am născut în Ungaria, sunt de ném Ungurén, acolo m'am educat. Am învățat în Ungaria, în Germania Filosofia și Teologia. În Valachia, la Mitropolia din București m'am tuns monach, m'am făcut egumen și ierokirixú, adică dascál de Teologie, Exarchú, adică inspector principal. În anul 1781, Noembriú 2, am fost trimis de Episcopul Filaret al Rômnicului în Germania (Austria), spre a mă informa: óre cu adevărat are să fie răsboiú, și în timpul răsboiului, Valachia va rămânea în stépânirea Cesariului său va fi republică? Câtă óste este înarmată, câte cetăți întărite, cât proviant, și în ce loc are casa Austriei? (Spindu-mí, că dacă Valachia va rămânea în stépânirea Austriei, dacă are îndeajuns număr de óste și provisiuni, atunci noi de timpuriú să năzuim la protecțiunea Austriei), și cu acest scop m'am dus și am parcurs tótă țera Cesariului, întorcându-mé în București, tóte le-am arătat Episcopului Filaret, și 'i-am dat scrisorile de răspuns de la toți aceia căroră Episcopul le scrisese. De aceea Episcopul Filaret m'a ascuns de Caragia și de Consulul rusesc Lascarev. Eú socotiam că cu călătoria mea am adus folos Valachiei, și că ea fără frică trebuia să se alipéscă la stépânirea Cesariului. Dar s'a întâmplat lui Filaret să aibă (?) cu princesa

Brancovanu, fapta pre carea publicu o știe totă Valachia, și în ast-feliu de încurcătură fiind Filaret, tot planul său mi l-a comunicat, adică ea e cu această scrisore său cu cartea de milostenie (care carte este falsă și născocită, ca cum e aș avea frați și surori în robie la Turci, căci e din mila lui Dumnezeu nu am frați și surori în robie, precum știe Archimandritul Damaskin ⁽¹⁾, să mă duc în Rusia prin Rusia Albă la Petersburg, din Petersburg prin granițele rusescă și tătarască în Polonia, era din Polonia în Valachia, și în această călătorie cerând milostenie să mă informez, unde vor fi trimiși acei trei generali rusești, și câte corpuri de oște are fie-care general și în ce număr și ca să mă informez cu subtilitate și de toate cele-lalte arătări; să mă întorc la Episcopul Filaret, pentru care el mă va trimite la Pôrta Otomană, ca să primesc de la Sultanul o resp-lătire extra-ordinară, pentru ostinela mea. Din partea sa Filaret a făgăduit că va stărui a mi-se da din banii principatului Valach (Voloscago) o sută de pungi, adică trei-deci și patru mi de ruble, precum au dat în anii trecuți la doi Archimandriți Dositheiu și Dorotheiu ⁽²⁾, (carii amândoi acum sunt egumeni în București, unul din ei în Monastirea Sărindariu, altul în Monastirea sântului Ioan Boteză-

(1) Acest Archimandrit se vede, că și el era un pribeg din Ardel; el petrecea în o monăstire rusescă Magar-Liubensk, și cu învoirea guvernului rusesc se dusesse în Transilvania.

Acest Damaskin, precum se vede mai departe, era cunoscut în Valachia și era amic cu autoriul scrisorei. Prin el s'a dat și această scrisore Kniazului Potemkin; tot el a tradus'o din latinește în rusește.

(2) Dositheiu în anul 1787 din Egumen al Mōnăst. Sf. Ioan fu rēdicat la trēpta de Episcop al Buzeului, de Mitropolitul Cosma,

toriu, și acei archimadriți au fost șpioni în Rusia) unul din ei mi-a spus, că ar fi căpătat în Rusia cruce! Și tu, mi-a spus el, pentru ce nu te duci în Rusia. Intre altele mi-a spus Filaret: când am ajuns în locul Episcopului Kesarie (pre carele Filaret l-a otrăvit) nute voiți uita; pre acel Episcop Kesarie Domnitoriul și Mitropolitul voia să-l facă Mitropolit de București, totă Valachia s'a rădicat contra lui Filaret și voia să-l ucidă cu petre, din cauză că Episcopul Kesarie murise pe neașteptate, și că Filaret l-a ucis, ca să ocupe locul răposatului Kesarie. Tot Banatul Craiovei a strigat și a dekiarat Domnitoriului Alexandru Vodă înscris: dacă Filaret se va face Episcop de Râmnic, noi îl vom ucide cu petre. În această turburare îmi spusese Filaret: o să te trimit în Constantinopole cu scrisori la prietenii mei Turci, și ca prietenii lui Filaret Turcii să-i soliciteze lui de la Sultanul firman, adică ucaz, în carele să se dică, Filaret pentru serviciile făcute până acum Porții să fie Episcop al Râmnicului. Și când eu am adus din Țaregrad acel firman al Sultanului și l-am dat în mânele lui Filaret, cât de bine mi-a plătit el ostinela mea, și recunosc, că am rămas mulțămît de răsplătirea lui. De acest firman totă Valachia s'a mirat, căci nici-o-dată nu se făcuse Episcop cu firman sau ukaz de la Sultanul, afară de Domnitoriul și de Patriarch. Iară pre Episcopi îi face Mitropolitul

sub Domnia lui Nicolai Mavrogeni. Acesta este Dositheiu Filitis, carele la 1793 fu rădicat la Mitropolia țerei. Dorotheiu din egumen al Sărindariului, la anul 1791, fu rădicat de Mitropolitul Cosma la trépta de Archiereu titulariu cu rangul de Mitropolit al Traianupolei.

și încunoșciințază pre Domnitoriū; ci singur Filaret s'a făcut Episcop prin firman saū ukaz de la Sultantul pentru serviciile lui Turcilor. Eu în sfârșit din toate acestea am cunoscut, că Episcopul Filaret nu voește a se afierosi Austriei saū Rusiei, saū a năzui la ajutoriul acestor Statuți, ci voește numai a preda sângele creștinesc Turcilor prin mine. Las celelalte ce mi s'au dis (de el) la solia mea în Rusia, cum me înveță să me conduc aici, Filaret și amintiți mai sus cei doi Archimandriți, cari, precum s'a scris mai sus, fusesse spioni în Rusia (adică Dositheiu Archimandritul din București de la Monastirea sântului Ioan Botezătoriu și Archimandritul Dorotheiu de la Monastirea Sărindariu), ci voiū dekiara numai aceia, că se jură înaintea mea Filaret și amintiți Archimandriți, că nici-o-dată nu trebuie a crede pe Rusia, fiind că însăși împărătesa Rusiei a făgăduit Mitropolitulu Grigorie și principilor români, că până la sfârșitul imperiului rusesc va apăra Valachia. Ar fi trebuit să se credă, că cuvântul împărătesc este neschimbat, dar fiind-că acum Valachia iarăși s'a dat Turcilor, iară acum dă Valachia Cesariulu, contra făgăduinței sale, și alte ponosluiți, despre care nu voesc a mai vorbi și scri. La această solie a mea în Rusia a participat și însuși Mitropolitul Grigorie, și a afirmat toate, și toți au conchis, că este mai bine a trăi sub Turci, de cât sub Rusia saū sub Cesariu. Și în adevăr, Domnitoriulu, Mitropolitulu, lui Filaret, Archimandriților Dositheiu și Dorotheiu și unora dintre boiari, mai bine le este a trăi sub Turci, dar ceia-lalți de la mare până la mic, cu deosebire aceia,

carii au servit Rusiei cu credință în resbelul trecut, suspină, plâng și ori încătro se uită pretutindenea este mórtea și așteptă izbăvire prin Rusia, precum aștepta Israil izbăvire din Egipt.

La acéstă solie eú am fost isbit ca de trăsnet și abia am rămas cu viață, dar Filaret s'a mirat și m'adis: Ce ți s'a întemplat așa de năprasnic? Eú i-am răspuns, că nu sciú ce mi s'a întemplat. In adevér eú am primit acéstă solie contra Rusiei și am eșit din Valachia, dar cu intențiunea, ca să nu fac Rusiei nici un răú, ci ca să scap din mânele lui Filaret, dar ajungând la granițele Moldovei și Poloniei, am mulțamit lui Dumnedéu, că m'a izbăvit de Filaret vëndetoriul sângelui clreștinesc și de odată am trimis îndărăpt pre diferiți servitori credincioși ai mei, pe taină în Valachia și să-mi adune pre acei ómeni, carii au urmat sfatului meú. și pre carii eú i-am ajutat, până la șese sute de familii, și când servitorii mei au găsit pre acei ómeni și i-au adus la jurámént că vor merge cu mine în Rusia, unii dintre ei erau din Valachia veniți pre cheltucla mea la granițele Moldaviei și Poloniei, pentru care eú am trăit pe acele granițe mai mult de un an, adunând ómeni prin servitorii mei, ca cu dênșii să vin în Rusia și să servesc Rusiei, la ce voiú fi destinat; și de accia am părăsit eú povețele lui Filaret, adică nu m'am dus prin Belorusia (Rusia-albă), și n'am voit să mă depărtez de Damaskin Archimandritul de Liubensk și de egumenul Theodosie de la Sichăstria Sofronieva, și ca să nu mă veđ și să vorbesc cu dênșii, ci m'am dus în Rusia prin Novii-Mirgorod, de acolo în Kremen-

ciug. Aici eu m'am prezentat la guvernatorul Iazikov și i-am dat suplică despre următoarele :

1. Ca să-mi dea pământ lângă râul Dnipru pentru șese sute de familii. 2. Să-mi dea un convoiu, cu carele pe ascuns să aduc câți-va oameni de la granița Moldovei la granițele Rusiei, prin Polonia, cu servitorii mei, care convoiu să apere pe oamenii mei de Leși, pentru că eu am văzut mulți oameni la granițele turcești și moldovenești, cari au eșit din Rusia după cele întemplate cu generalul Chorvat⁽¹⁾, și mulți din acei fugari vădând, că eu nu voesc să primesc nici pre unul dintre dînșii până nu mă voiu învrednici să văd pre Strălucirea Vóstră și să vorbesc pentru acești oameni, și despre altele ce nu amintesc aici.

3. Ca să scrie guvernatorul de Kremenciug la residentul rusesc, carele se află în Varșava, dacă nu pôte însul să dea convoiu pentru aducerea mai sus scrișilor oameni în Rusia, adică ca residentul să stăruască a se da scrisóre în Ucraina pentru libera trecere a amintișilor oameni în Rusia din Valachia și Turcia, sau ca guvernatorul să mă recomânde lui Xaverie de la Liubomirsk Brigadirul regimentului Unguresc, prin carele s'ar aduce în Rusia amintișii oameni, pentru că de la granițele moldovenești și turcești, până la granițele rusești este teritoriul Liubomireștilor, prin carele trebuie să trecă acei oameni.

4. Ca să-mi dea ukaz deschis, câți ani va fi liber de datorii către stat acel pământ, pre carele îl vor

(1) Veđi „Analele“ Tom. VIII.

da mie și ómenilor mai sus scriși, și după trecerea anilor liberi, ce dare către stat se va impune aceluï pământ, sau serviciu, sau vor fi ei ómeni împărătești. Și acest ukaz dischis să se dea în mânele mele, ca prin servitoriï mei să-l trimit a se citi celor șese sute de ómeni, ca să credă că eu nu-î amăgesc.

5. Până ce servitoriï mei vor ajunge la granița moldovenescă în taină, până ce li se va ceti ukazul și se vor aduce ómenii în Rusia, Guvernatorul să-mi dea pasport ca să vin la Petersburg la Strălucirea Vóstră, ca să vă esplic cele scrise și multe altele care aici nu s'au scris. Aceste secrete eu nu le-am descoperit Domnului Gubernator Iazicov, afară de cele cinci puncte. Ci i-am spus numai, cum a scris minciună Episcopul Filaret, că am nevoie sa cer milostenie în Rusia, dar din luna lui Februaru până acum n'am primit nici o rezoluție de la Domnul Gubernator Iazicov, și informându-mă. că Archimandritul Damaskin se află în Monăstirea Liubensk, am luat pasport de la Domnul Gubernator și am venit în Monăstirea Liubensk, unde contra povățuirii lui Filaret (ca să nu mă duc și să nu vorbesc cu Damaskin), eu tóte aceste secrete le-am descoperit duhovnicește la mărturisire Archimandritului Damaskin în timpul Marelui post, fără nici o silă și frică, și am rugat pre Archimandritul Damaskin să traducă în limba rusescă tóte cele scrise de mine în limba latină. Spre mai bună încredințare că eu voesc a servi Rusiei cu credință dovidesc prin aciea, că eu înainte de acéstă am servit Rusiei în curgere de opt ani, când cu pericolul de a-mi perde cinstea, postul, viața și

cu cheltuélă am izbăvit niște ómenī ruși din mânele Turcilor, pentru care am fost ținut în arest șapte luni; cum pre acei ómenī ruși Filaret făgăduise a-î preda Turcilor, și eú cu ajutoriul lui Dumneđeú i-am liberat. Pre un diacon grec anume Sofronie din Mitrofanía, Filaret nóptea l-a dat Turcilor prin ómenī înarmați de a-î Spătăriei și l-a trimis la granița turcésă, scriind că și acest diacon, deși este grec, este din numărul spionilor rusești, carií aú fugit și că acest diacon ar fi descoperit Rușilor banií ascunși de Turci, pre carií Rușií i-aú luat din Monastirea Geisek. Acest serviciú al meú este cunoscut și se va a-deveri de marturī vii, de acei pre carií eú i-am liberat. La urmă cu lacrimi căđend la picioarele Strălucirei Vóstre, te rog ca pre norocul celor nenorociți! ca pre limanul celor nevoeși! ca pre mângăerea celor întristați! ca pre scăparea și ajutoriul streinilor! a nu mă învinováți, că eú ostinesc pre Strălucirea Vóstră cu acéstă scrisóre a mea. Cu tótă supunerea vé rog a mă recomanda Maiestăței Sale împărătesei, ca sub protecția Maiestăței Sale să pot a-mi împlini serviciul la care voiú fi destinat și pre carele îl voiú putea purta cu acei ómenī, pre carií am să-i aduc în Rusia, duple starea și rangul meú. Rog să scrieți Domnului Guvernator de Kremen-ciug, ca să-mi dea pasport pentru venirea mea la Strălucirea Vóstră. Al Strălucirei vóstre milostivulú meú Domn prea supus rob Subiectus perpetuusque fidelis Servus Alexius Exarcha Valachiae legumenus et Theologiae professor Mitropoliae Bucurestensi. 1783 Maiú 2“.

Lăsând la o parte nemulțămirele personale ale călugărului Ungurean Alexie asupra Episcopului Filaret, care au putut proveni din neîmplinirea dorințelor sale pentru serviciile ce spuse că au făcut lui Filaret în misiunea sa de spion în Austria, și la Constantinopol, pentru a-l ajuta să se facă Episcop la Râmnic, constatăm un lucru din toate spusurile călugărului Alexie, că Episcopul Filaret era și un abil politic și rafinat diplomat; că politica lui era aceeași, ca și a Mitropolitului Grigorie, și negreșit și a altor patrioți însemnați, anume, de a păstra și a întări legăturile politice ale Țerei cu imperiul turcesc. Fusese o vreme, când Români și din Moldova și din Valachia ar fi preferat a se anexa la una din puterile vecine, la Austria, sau Rusia; dar vedând ei în curgere de mai mult timp, că făgăduințele ce li se da și de Austria și de Rusia, nu sunt sincere, ei s'au strâns mai tare de Turcia, și apărât interesele politice ale Turciei, ca pe ale lor proprii. De aceea vedem pe Episcopul Filaret, carele era organ activ al politicei Mitropolitului, negreșit al Domnitorului, trimițând spioni prin Austria și Rusia, ca să scie cum mai bine să se pôtă păzi și pe sine și țera, și pe Turcia de subminările politice ale Marilor Statuiri vecine. Filaret a putut să se servescă, contra dușmanilor personali, de intervenirea Sultanului la suirea sa pe scaunul Episcopiei Râmnicului, post la care, precum am vedut, el avea mari dușmani, cari născocise asupra-i grave calomnii.

Esemples de felut acesta s'au mai întâmplat în țerile române. Voiu aminti un esemplu din Moldova,

têmplat cu doi-spre-dece ani mai în urmă de cât al lui Filaret, anume : În anul 1792 Episcopul de Huși Iacov fu redicat la Mitropolia Moldovei prin firman venit de la Sultanul către Domnitorul de atunci Alexandru Moruz, pentru motivul că Iacov, ca Episcop de Huși, răscumpărase un număr de Turci din captivitatea Rușilor. La acușările de immoralitate aduse de autorul scrisorei către Kniazul Potemkin, voiu observa numai atâta, că în toate timpurile la ocasiunea vacanțelor la Mitropolie și Episcopii, au fost mai mulți aspiranți. Cei mai cu puține merite se temeau foarte de cei meritoși și spre a-i împedica de a nu le eși înainte, născociau cele mai scârbóse calomnii, pe care mai ales cei simpli le credeau de a binele. Meritele lui Filaret au deșteptat invidia multora din aspiranți și i-au îndemnat a născoci calomnii asupra-i. Calugărul Alexie, carele își dá atâtea titluri și de știință și de servicii aduse țerei, încă pôte să fi fost unul din aspiranți, sau cel puțin unul din cei simpli și lesne credetori. În tot casul el era foarte desgustat, și de aceea a părăsit țera și s'a pus în serviciul Rusiei, de a aduna coloniști pentru provinciile sudice ale Rusiei, numai să-și pótă acolo asigura existența și o pozițiune onorabilă.

Ceia ce este sigur, sunt faptele patriotice ale Episcopului Filaret, pe care le-am vedut în urmă, cât au fost el pe scaunul episcopal al Rômnicului : muncă pentru îmbogățirea literaturii noastre bisericesti, ca biserica noastră să nu fie în această privință mai jos de cât alte biserici ortodoxe, grécă și sla-

vonă, și ca Români în cultul lor divin să nu mai aibă nevoie de alte limbi necunoscute. Acesta a fost ținta și direcția dată clerului învețat al României de Mitropolii cei mari, ca Theodosie, Antim, Grigorie, și urmată de Episcopii cei demni, ca Damaskin, Grigorie, Parthenie și Kesarie; așa a urmat, și de acelaș spirit românesc a fost însuflețit și Filaret. Meritele lui Filaret au fost apretețiate și în sferele înalte ale țerei; căci în anul 1792, murind Mitropolitul Cosma, Domnitoriul de atunci Constantin Suțu, împreună cu sfatul țerei au redicat pre Filaret la trépta de Mitropolit al Ungro-Vlachiei.

Dăm aici un resumat de actele publice, ce s'au sêvêșit la strămutarea Episcopului Filaret de la Rômnic la Mitropolia Ungro-Vlachiei, după cum ele se află în condica sântă a Mitropoliei din București, spre se videa tot-odată ce forme se păziau atunci la alegerea Mitropoliților în Muntenia.

După mórtea Mitropolitului țerei Cosma, têmplată la 2 Septembrie, anul 1792, Domnitoriul Michail Suțu, adunând Divan din clerul înalt și boerii țerei, au ales în unanimitate pre Episcopul Filaret, apoi prin scrisórea domnêscă de la 6 Sept. cătră Patriarcul icumenic Neofit, Domnitoriul cere ecdosis patriarhicesc cătră Mitropolitul Stravrupoliei Grigorie, carele să proclameși să instaleze pre Filaret la scaunul Mitropoliei. Domnul dice în scrisórea sa cătră patriarcul despre alegerea lui Filaret și despre calitățile lui: Fiind că pré sânta Mitropolie de sub domnescul și stăpânescul nostru tron a rémas veduvă de duhovnicescul ei păstoriu, sfîrșindu-și acum viața

fericitul Mitropolit al Ungro-Vlachiei D. Cosma, la 2 ale curentei diminéța, și toți cei de aici, ca dintr'o gură, atât cei din sfințitul cler, cât și cei din ordinea politică, ne-au propus, că iubitoriul de Dumnezeu sfințitul Episcop al Râmnicului, D. Filaret, este vrednic de succesiunea acestei pré sfinte Mitropolii, mărturisind toți cu un glas și rugându-ne cu o socotință neștrămutată pentru aședarea theofiliei sale la păstorirea cea de căpitenie locală. De altă parte cunoscând și noi demnitatea persónei respectabile a theofiliei sale, precum și calitățile sufletești și spirituale ale lui și că este cel mai bêtrân dintre Episcopi . . . etc., am admis pre theofilia sa la tronul Mitropoliei Ungro-Vlachiei. Apoi cere la patriarhie recunóșterea lui Filaret, și însărcinarea Mitropolitului Stavrupoliei de a-l înstala.

Patriarchul răspunde Domnului prin scrisórea de la 13 Sept., prin carea împuternicește, cu sinodul patriarhicesc, pre Mitropolitul Stavrupoliei a înstálá pre Filaret la Mitropolie. Pre Filaret îl numește „confrate pré iubit, vrednic, probat, cuvios întru tóte“. Patriarchul tot atunci a scris Mitropolitului Grigorie al Stavrupolei, carele trăia în București, ca să proclame pre Filaret Mitropolit, și împreună cu ceilalți Episcopi din țeră adunându-se în biserica Mitropoliei, să facă forma de alegere bisericésă, carea represintă un feliu de votare sau balotagiú între câțiva candidați puși de formă, și carea în limba bisericésă se kiamă „psifiare și ipopsifiare“ sau aruncare de sorți, din carea tot-déuna esă candidatul hotărît de mai înainte. La acéstă ocasiune candidații puși de

formă au fost: Mitropolitul Lidiei Grigorie, și Dosotheiū Filitis Episcopul de Buzeu. Acastă operație se face prin un prescript verbal trecut în Conдика Sfântă, subscris de Arhieriei, cari au luat parte la ipopsifiare, sub președința Arhierelui delegat înadins de Patriarch la instalarea noului Mitropolit ⁽¹⁾.

Reproducem aici prescriptul verbal încheat la ipopsifiarea Mitropolitului Filaret :

„Rămâind veduvă Mitropolia Ungro-Vlachiei, fiind că cel ce au fost până acum Arhiereu, D. Cosma, ș'a sfârșit viața, din ordinul Inalt pré sfințitului Patriarch icumenic, D. D. Neofit, cu consimțimentul pré cucernicului și pré înălțatului nostru Domnitoriū Ioan Michail Suțul Voevod, am intrat în templul sfintei Mitropolii a Bucureștilor, însemnat cu amintirea sfinților slăviților și în tocma cu Apostolii Imperați Constantin și Elena, spre a face sorți pentru cel ce are să primescă acest tron veduv. Și în adevărânteiū am pus pre Inalt pré sfințitul Mitropolit al Lidiei, D. Grigorie, al doilea pre iubitoriul de Dumneșeu Episcopul Buzeului, D. Dositheiū, și al treilea pre iubitoriul de Dumneșeu Episcopul Rômnicului, D. Filaret, carele a fost preferit celoralți pentru păstorirea acestei Mitropolii. De aceea s'au trecut și numele lor în presenta Conδικă sântă 1792

(1) Acastă ipopsifiare se păstrează la noi și astăzi, dar constă numai întru aceia, că în sera dinaintea zilei destinată pentru chirotonia unui nou Arhiereu, câți-va Arhieriei, convocați de Mitropolitul, se adună în biserica Mitropoliei, și la finele Vecerniei, după o mică ceremonie specială bisericească, se încheie un prescript verbal în conдика sfântă, în carele se trece numele candidatului ales de Sinod și recunoscut de Rege, și i se face cunoscut, că adoua di are să fie chirotonit Arhiereu.

Sept. 23. Subscriși : Grigorie al Stavrupoliei, Anthim al Pogonianeii, Meletie al Thebaidei, Dositheiu al Buzeului, Nicodim al Iliopolei, și Ioan Văcărescul Dikeofilaxul Bisericeii ceii Marii și Mare Spătariu. Prescriptul verbal și subscrierile sunt în limba grecă. După acesta Archiereii aici menționați și cu marele Spătariu Domnesc Văcărescul au dat lui Filaret următorul act pentru recunoșcerea lui în demnitatea de Mitropolit, tot în limba grecă :

„Fiind că și dupre alegerea comună a întregii obștii, sfințite și politicești, și cu consimțimântul pré înălțatului, pré cucernicului și pré încuviințatului Domnitoriu și cârmuitoriu a tóteii Ungro-Vlachiei D. D. Ioan Michail Constantin Suțul Voevod, Înalt pré sfinția Vóstră ați fost ales și proclamat pentru tot-déuna (pe viață) Mitropolit acestei Mitropolii veduve a Ungro-Vlachiei, fiind că fostul D. Cosma s'a mutat cătră Domnul. Înalt pré sfințitul nostru Domn și stăpân și Patriarch icumenic D. D. Neofit, cu sfântul de pe lângă densus Sinod, conformându-se cu vechiul obicei al locului, a primit această alegere comună, și cu ecdos patriarchicesc și epistolă sinodală îmi poruncește mie celui mai mic, ca, împreună cu frații sfințiți Archierei, aflători aici, să facem obicei-niții sfințiții și bisericeștii sorti (psifi), și să redic pré Înalt pré sfinția Vóstră la Scaunul cel veduv al Ungro-Vlachiei. Și deci, supuinđu-mě poruncii Kiriarchicesții, ceii date mie, împlinesc acest ordin sfânt, dorind Înalt pré sfinției Vóstre din adencul sufletului: mulți au Stăpâne. 1792, Sept. 24“. Urmézá acelési subscrieri,

ca și la psifiare. (Revist. Biser. ort. rom. an. IX luna Octombr. p. 757—767).

Aceste recunoșceri și psifieri sau votări bisericesti erau numai simple formalități de adoua mână. Filaret era deja Mitropolit îndată după mórtea predecesorului său; căci în condica sfântă găsim, că el ca Mitropolit al Ungro-Vlachiei, la 8 Septembrie, confirmă psifiarea sau votarea bisericescă a Arhi- mandritului Nectarie, carele se alesese ca succesor al său la Episcopia Rômnicului. (Condica Sf. aceeași Revistă, luna Noemb. p. 841).

Din activitatea cărturărescă a Mitropolitului Filaret, cunoscem, că el în anul 1792 a retipărit la Rômnic încă o carte, *Kazania*. Pré sfințitul Genadie în notițele biografice despre Episcopul și Mitropolitul Filaret, publicate în Revista Bis. Ort. Rom. pe anul 1881, lunele Februarie și Aprilie, ne spune între altele, că a găsit în Archiva Mitropoliei din București un manuscris grecesc intitulat : Συλλογή διαφόρων ἐπιστολῶν πολιτικῶν (Adunare de diferite epistole politice). În aceia colecțiune se află uu număr însemnat de scrisori ale Mitropolitului Filaret cătră Patriarhia Bisericeii Ortodoxe, cătră membrii Sinodului Patriarchieii de Constantinopole, cătră diferite persoane, scrisori prin care Filaret anunță suirea sa pe Scaunul Mitropoliei Ungro-Vlachiei; deaseminea, că în acea colecțiune se află o sumă de felicitări adresate de acele persoane lui Filaret cu ocasiunea redicării lui la Mitropolie. Dupre documentele Mitropoliei, pré sfințitul Genadie ne mai spune despre Mitropolitul Filaret: 1) că a întărit un act de îm-

prumutare al lui Nikifor egumenul de la Monastirea Dêlului, dat unui păcharnic Grigorie. 2) Mitropolitul Filaret, în anul 1792, primind tânguirea Starețului Georgie, că frații adunați în Monastirea Cernica trăiau în mare sărăcie și strîmtore, și cererea lui de a i se da sub administrație și Monastirea Căldărușanii, carea era avută, Mitropolitul i-a aprobat cererea, și de atunci starețul Georgie deveni superior amânduror acestor Monastiri, petrecînd când la o Monastire, când la alta. 3). Patriarchul de Ierusalim, la 15 Oct. 1792, adică îndată după instalarea lui Filaret, felicitându-l cu Mitropolia Ungro-Vlachiei, îl rîgă ca să albe interes pentru averile din țeră ale sfântului Morment; era Mitropolitul îi rîspunde în acéstă cestiune: „Inșciințez pre fericirea Vóstră prin umila mea scrisóre, că din copilărie nutresc un respect fórte mare și datorit în mod inevitabil cătră pré stântul și datoritul de viață morment al Domnului, pentru care nici în viitoriü nu voiü înceta de a conlucra ceia ce pentru mine este o datorie, și a lupta, cât îmi va sta prin putință pentru trebuințele cele impunătore ale Monastirilor st. morment de aici. 4) Patriarchul ecumenic Neofit, arêtând Domnului A. Moruz lipsa și sărăcia scólei patriarchale din Constantinopole, Domnitoriul pe de o parte vine în ajutoriul scólei din Constantinopole, hotărând a i se da anual din Carvasaraüa domnescă câte 250 lei, era pe de altă parte pune în vedere și Mitropolitului Filaret de a ajutá acea școlă. Mitropolitul trimite acei școlii un ajutoriü de 1600 lei.

Regretăm însé din suflet, că Prea sfințitul Gena-

die Enăceanul, carele cel dintăi din clerul român și a dat osteneală a scrie biografia Mitropolitului Filaret, prevenit prin ideele cele ușore ce sînt astăzi la noi de modă, asupra clerului grecesc mai ales și a Domnilor Fanarioți, deși recunoșce meritele literare și știința lui Filaret ca Episcop la Râmnic, în folosul românismului, totuși făcându-și idee, că el a fost grec de origină, afirmă, că ridicarea lui la Mitropolie a fost o nenorocire pentru biserica țerei; că alegerea lui atât la Episcopat cât și la Mitropolie ar fi fost impusă țerei de Domnii Fanarioți; că el, Mitropolit fanariot, ar fi ajutat exploatarea de către Greci a monastirilor închinată, că ar fi spoliat țera de venituri spre a ajuta școlile grecești din Constantinople; că acest Mitropolit *fanariot*, împreună cu alți Episcopi, „eșiți din aluatul bizantin“, ar fi „grecizat biserica țerei românești cu totul“, etc. Sperând, că cu timpul prea sfințitul Enăceanul singur va reveni asupra erorilor și a pripitei sale judecări despre memoria și faptele unuia dintre cei mai însemnați ierarhi ai trecutului bisericeii noastre naționale române, să spunem noi acum ceea ce mai șcim despre Mitropolitul Filaret.

În anul 1793 Mitropolitul Filaret a propus Domnitoriului Alexandru Moruz hirotonirea în Arhiepiscop titulariu a Arhiepiscopiei Grigorie. Domnul cere de la patriarhie titlul noului Arhiepiscop și ecdos către Mitropolitul Filaret pentru chirotonire. Patriarhul prin scrisoarea sa de la 15 Martie răspunde Domnitoriului; era prin altă scrisoare dată la Aprilie 27 trimite ecdosis de chirotonire Mitropolitului Filaret. În amândouă aceste scrisori Patriarhul

numește pre Grigorie „bărbat însemnat, împodobit cu moravuri bune și cu bună educație“. Titlul Arhieriei, ce-î dă patriarhul este de „Episcop al Chariupoliei, ce a fost oare când strălucită“, etc. Actul ipopsifiarei în Condica Sântă are câte-va lacune, anume: nu este trecut numele bisericeii unde s'a făcut ipopsifiarea, fiind lăsat loc deșert; deasemenea nu sunt arătate nici numele Archiereilor ipopsifiatori. Inșă după actele solemne ce preced acestei chirotonii, de care am menționat, nu suntem în drept a presupune, că acéastă chirotonie nu s'ar fi efectuat, dacă nu de Filaret, de succesorul său.

Archipăstoria Mitropolitului Filaret a fost scurtă: numai de un an; căci în luna Septemvrie, anul 1793, Filaret a depus demisia în mânele Domnului Moruz, cerând voie a se retrage în viața privată și rugându-l a pune în locul lui o persoană vrednică de a conduce biserica țerei. Ei declară în demisie, că se retrage de bună-voie, și din cauza deselor bôle ce-l supără. Acéastă declarațiune a lui este adevărită și de doi Archierei și contrasemnată de Archimandritul Grigorie.

Reproducem aici acéastă demisiune, precum ea se află scrisă în Condica Sântă:

„Vedând, că din zi în zi puterile mele dispar din cauza deselor bôle, ce des mi se întâmplă, și cunoscând greutatea unei îngrijiri duhovnicești cât este de mare și grea de purtat, și apoi dorind ca să petrec restul puținelor mele zile aici în liniște, mă retrag din scaunul meu acesta al Mitr. Ungr.-Vlach. de bună voie, ne silit, și din socotința mea proprie,

depunând sorții (Ψόφους) în mânele pré înălțatului, pré cucernicului și pré blândului nostru Domnitoriü, pentru ca să alégă pre acela, pentru carele Domnul va lumina consciința Domnécă, și carele să fie vrednic a reluà cârmele acestei corăbii duhovnicești. Și spre știință am dat prezentul meu paretis (demisiune), sub-scriș de bună-voie, precum am dis și nesilit. 1793 Septemb^o. Atât demisiunea cât și subscrierea Mitropolitului sînt în limba grécă.

Domnitorul Moruz cedă stăruinților lui Filaret, și primindu-ı în fine dimisia, pe de oparte a convocat divanul țerei, ca să alégă alt Mitropolit, și acela la 25 Septembrie a ales la scaunul Mitropoliei pre Dosotheiü Episcopul Buzeuului (Filitis), pre carele Domnitoriul în aceeși di l-a confirmat; érá pe de altă parte a trimis dimisia Mitropolitului Filaret Patriarchului Neofit, l-a anunțat despre alegerea lui Dosotheiü la Mitropolie și a cerut ecdos patriarhicesc pentru strămutarea lui de la Episcopia de Buzeu la Mitropolia țerei. Patriarchul trimite ecdosul său Mitropolitului Filaret prin scrisórea de la 5 Octombrie. In acéstă scrisóre Patriarchul, amintind de scrisórea Domnitoriului dice: Domnitoriul a fost „provocat de căldurósele tale rugăminți a te elibera de durerile nevindecabile, care nu sunt proprii păstoriei pe viitoriü a turmei ceı cuvântátore a lui Christos, Înălțimea sa a priimit dimisiunea ta cea de bună voie, a scris bisericeı și a trimis aici la biserică propria ta petițiune cătră Înălțimea sa și dimisiunea sigilată, mijlocind ca să se trimită ecdosul canonic bisericesc pentru aședarea legală a celui ce

are a primi în mod demn toéglul păstoral al Mitropoliei de acolo". Venind apoi la alegerea noului Mitropolit Dosotheiú, îl numește „confrate al seú iubit, bărbat mai betrân de cât alții, înfrumsețat cu virtutea, educat în pietate, învățat și mărturisit vrednic de cătră toți, atât cei din ordinea clericală, cât și de cătră sistema boeréscă și politicéscă". Apoi împuternicind pre Filaret de a instala pre Dosotheiú, dice : „permitem și dăm ție voe bisericéscă și depunem în mânele sfinției tale și sortií noștri canonici, și poruncim, ca luând pre Archiereii aflători acolo, și cu voia domnéscă, să faci psiful canonic în pré sfânta Mitropolie de acolo, și cu protocol sfințit, pre carele îl vei serie în Condica sfintei Mitropolii de acolo, și dintre cei eșiți canoniceste la sortií vei preferi dintre alții pre nunitul iubitoriul de Dumeñetu Episcopul Buzeului, confratele nostru iubit, D. Dositheiú, strămutându-l la scaunul pré sfintei Mitropolii a Ungro-Vlach., în cât să fieși și să se dica și de cătră toți să se recunóscă présfințit Mitropolit al Ungro-Vlachiei, avënd și locul Kesariei Capadochiei. Deci scriind acestea, împuternicim pre sfinția ta, ca să faci strămutarea urmașului teú în mod canonic, pentru care îți trimitem și canonicescul nostru ecdos patriarchal și sinodal". 1793 Octomb. 5.

La 11 Octomb. Mitropolitul Filaret a sevêșit actul canonic de strămutare a noului Mitropolit Dositheiú, împreună cu 9 Archierei, precum arată protocolul saú prescriptul încheeat la acea ocasiune în biserica Mitropoliei, scris de Filaret, în calitate de „fost Mitropolit al Ungro-Vlachiei" și de

ceialaltă Archierei, deasemenea în limba grăcă. Tóte actele privitoare la dimisia lui Filaret și alegerea lui Dositheiu se păstrează în Condica Mitropoliei, numită *Sfântă*, și sunt reproduse de prea sfințitul Enăcénul în Revista Bis. Ort. Rom. luna Noemb. a. 1885.

Prea sfințitul Genadie Enăcénul, în skița sa de biografie a Mitropolitului Filaret, spre a dovedi, că Filaret în adevăr era cu sănătatea sdruncinată de bôlă, citéză din colecțiunea de scrisori, amintită în urmă, pasage din două scrisori ale lui Filaret, una către Patriarchul Neofit, și alta către Domnitoriul Moruz. În cea dintéiu, arătând patriarchului cauza dimisiunii sale, Filaret spune, că ocupațiunile depuse încă din tinerețe în favórea bisericei și a societății 'i-aă nimicit puterile corpului și l-aă făcut incapabil de a mai purta greutatea de Atlant a păstoriei acestei Mitropolii a Ungro-Vlachiei, și tot-o dată anunță pre Patriarch, că Domnitoriul Moruz, *după repețite rugăminți din partea sa*, i-a primit dimisiunea, acordându-ı de a trăi în țeră, retras, și sub auspiciile Domnitoriului. În a doua scrisóre Filaret se scuză către noul Domnitoriü Moruz, că din causă de bôlă nu póte eși spre întimpinarea lui, la sosirea sa în țeră, și că de acea a delegat din partea sa pe Episcopul de Buzetü Dositheiu, carele are însărcinarea de a felicita pre Domnitoriü la venirea sa la tronul țerei ⁽¹⁾. Prea sfințitul Enăcénul nu crede că sănătatea sdruncinată a lui Filaret a fost singurul și îndeajuns motiv al dimisionărei lui; ci pre-

(1) Συλλογή διαφόρων ἐπιστολῶν πολιτικῶν No. 18 p. 32—34.

supune și de la sine, fără nici un temeiū istoric, óre-care tainică reacțiune a boerilor țerei contra fanariotismului, pre carele îl representa în țară Mitropolitul Filaret, carele ar fi avut de theză a arhipăstoriei sale : „desnaționalizarea bisericeii românești“ !! (1)

Așa dar Mitropolitul Filaret s'a retras în viața privată, și cu tóte că nu se cunosc până acum date despre viața lui privată, nici despre timpul morții lui, el ș'a sêvêrșit viața aici în țeră, în retragerea sa, precum am vêđut mai sus exprimată dorința lui cãtră Domnitoriul Moruz. Pe la anul 1795, trăia încă Mitropolitul Filaret; căci în acel an el a retiparit la Rômnic cartea de *cuvinte ale st. Macarie Egiptênul*. Portretul Mitropolitului Filaret se păstrează la Mitropolia din București.

În partea despre amêdă-đi a Bucureștilor este un dél și sub el un șes, care pórtă numele de „Filaret“. Tot acolo până nu de mult era o ceșmea, carea se numia „Ceșméua Mitropolitului Filaret“. Ea constá din o casá mare de pétră cu doué rênduri. În rêndul de desupt era ceșméua, érá deasupra era un foișor sau salá de petrecere. Apa cea bună a ceșmelei lui Filaret adună acolo vara spre rêcorire mulțime de lume din București, mai ales serbãtorile. Acea vestită ceșmea, devenind în fine nepracticabilă, fu stricatá împreună cu casa deasupra ei. Deși între anii 1754-1760 fusese încă un Mitropolit tot cu numele Filaret, totuși eū cred că ceșméua și délul cu

(1) Veđi Revist. Bis. Ort. Rom. luna Apr. 1881, p. 459.

numele Filaret, amintesc numele lui Filaret II-le, cu carele noi ne-am ocupat în această scriere.

Regretăm că la stricarea ceşmelei Mitropolitului Filaret nu s'a luat măsuri a se păstra măcar inscripţiunile şi sculpturile cu care, după cum m'am informat, ceşméua era bogat împodobită.

Dăm aici o descriere a acestei ceşmele, după cum m'a reprezentat-o bătrânul Colonel Papazoglu, cunoscutul nostru Archeolog, în vîrstă de 75 ani, şi carele în tinereţele sale o a apucat în tótă splendoarea ei.

D-nul Papazoglu crede că localitate ce pörtă acum numele de Filaret, cu délul său, a fost cumpărată de Mitropolitul Filaret, carele avea acolo via sa, şi pe urmă o a dăruit Mitropoliei, şi acesta o a stăpănit până la secularizarea averilor bisericeşti, în anul 1860. Iată acum descrierea ce a făcut D-l Papazoglu ceşmelei Mitropolitului Filaret:

Ceşméua avea două etage. În etagiul de sus era un salon mare, împregiurat cu sofale, cu perini roşii şi cu ciucuri albe de bumbac. În mijlocul salonului, o masă mare de stejar, încungiurată cu scaune. Acolo se recreau Mitropoliţii în timp de vară după prânz, în zilele de sərbători, unde se adunau de asemenea la conversaţii boerii enoriaşi ai Mitropoliei: Goleşci, Cătuneni, Fălcoeni, Jieni, Bujoreni, Dudesci, etc., cari conversaui şi petreceau timpul împreună cu Mitropolitul ţerei. În ziua prasniciului Sfinţilor Impăraţi Constantin şi Elena, hramul Mitropoliei, Mitropolitul da masă mare, la care invita pe toţi boerii, atât cei în activitate (halea) cât şi

cei în retragere (paia); asemenea pe consuli străini precum și starostii comercianților și industriașilor : lipscani, cojocari (blănari), toptangii, băcani, curelari, papugii, ișlicari, etc. Salonul se sprijinea pe 12 stâlpi de piatră cu capitele și cu sculpturi de flori. Acoperământul era învelit cu olane. În salon se suia pe o scară largă, pe dinafară, acoperită.

Sub salon, în etagiul de jos era ceșmeua, cu 12 țevi de alamă, prin care curgea în abundență apă de sub malul Filaret, în jghiaburi de marmură; éra deasupra fie-cărei din aceste țevi erau reliefuri sculptate în marmură, reprezentând cu o artă frumoasă cele 12 zodii ale anului; éra deasupra lor, pe o marmură mare, se vedea marca arhiepiscopală, cu inscripțiune în limba română, descriind fundarea acestui frumos monument ⁽¹⁾.

Pavimentul ceșmelei era așternut cu marmoră, și cu jghebele în zigzaguri pentru scurgerea apei, carea eșind afară din ceșmea se scurgea în baltă învecinată, învâscută cu stuh. Din acéastă baltă, prin un deosebit canal, apa se strecura spre strada Șerban-Vodă (Podul Beilicului) și continuând pe lângă Bisericuța Manu, eșia în Cărămidari, Zarzavagii (legumari), sub délul Văcăreștilor, și de acolo se strecura în Dâmbovița.

Din relația dată de Eforia Spitalelor din București, în anul 1870, sub titlul de „Note și documente

(1) Domnul Papazoglu n'are copii de pe acea inscripțiune; dar mi-a spus că crede a se fi păstrând acele marmure cu inscripțiuni și sculpturi la óre-care persoane, care le-ar fi fost asigurat la dărâ-marea acelei ceșmele. Intrebând pe acele persoane, n'au asigurat că n'au nici o cunoștință de dênsele.

relative la Asilul Elena Dómna“, se vede că Mitropolitul Filaret în anul 1792 ș'a făcut testamentul său, prin care a lăsat o avere colosală pentru întreținerea și educațiunea copiilor orfanî, avere compusă din mai multe moșii, mai multe hanuri și locuri în București; dar că prin nestatornicia lucrurilor de atunci și prin reaua credință a Epitropilor, toate acele averi s'au înstreinat și chiar testamentul Mitropolitului a perit fără urmă. Din toată acea avere lăsată orfanilor, a scăpat din întâmplare numai hanul, carele s'a cumpărat în urmă de guvern și a zidit în locul lui tétrul actual. Reproducem aici în tocma relația amintită a Epitropiei Spitalelor despre mijlócele cu care s'au fundat scóla de fete orfane, numită „Asilul Elena Dómna“, relație în care se vorbește despre donația Mitropolitului Filaret II-le.

„Ca și alte instituțiuni de bine-facere în România, a esistat asemenea instituțiunea pentru creșterea și educațiunea copiilor orfanî, și dacă mult timp nu s'au vedut puse în practică dorințele și legăturile persónelor filantropice, saú dispozițiunile legilor de pe timp, acésta a provenit parte din cauza feluritelor fase, prin care a trecut România, parte din apatia guvernelor ce s'au succes.

Deja la finele secolului trecut, Prea Sfinția Sa Mitropolitul Filaret, unul din cei mai filantropi bărbați ai epoei, și a căruia viață a fost un șir de fapte pióse și devoțiune, a lăsat, prin testamentul său din anul 1792, o avere colosală spre întreținerea și educațiunea copiilor orfanî. Inșă acésta avere compusă din mai multe moșii, mai multe locuri și

hanuri în București, s'a înstreinat de la destinațiunea ei. După toate cercetările făcute, testamentul numai există în archiva statului, și se țice că ar fi fost chiar sustras și rupt de persoanele interesate de a înstrăina averea orfanilor în folosul lor propriu.

Din toate chârțiile atingătoare de bunurile lăsate de Mitropolitul Filaret, există în ziua de astăzi numai un proces verbal al Sfatului administrativ, din înțea Domnie regulamentară, carele constată că guvernul a cumpărat hanul lui Filaret, avere a orfanilor, spre a construi tételul din calea Mogoșoiei.

În raportul Domnului Ministru al Controlului din anul 1860, către Domnul Ministru al Finanțelor, înserat în Monitorul oficial No. 214, acel an, prin care face darea de samă a conturilor tuturor caselor ce se află în revisiunea controlului până la 1 Ianuarie 1858, se citește următoarea notă la rezervele casei de bine-faceri :

„Dimpreună cu lei 114,000, destinați pentru clădirea de institut pentru copii sërmani, cu acest prilej și spre împăcarea cugetului, însemneză că această casă s'a năpustit (părăsit) cu luarea hanului ce avea și de la care trăgea un folos anual peste 20,000 lei, pe al căruia loc s'a clădit tételul, și pentru care prin legiuirea obșteștii adunări, dintei se hotărăște a se despăgubi cu suma de galbeni 10,000, cu care să se cumpere o moșie, în cât să dea venitul ce lua de la bani; însă prin o altă chibzuire a obșteștii adunări, din anul 1843, se mărginește această numai de a i se cumpăra un alt loc pentru clădirea unui institut pentru copii sërmani, când va veni în stare

casa, a face o asemenea zidire; prin urmare numai când i s'ar da venitul de 17 ani, de când i s'a luat, în sumă de 340,000 și cu ceea ce mai are adunați din venitul hanului, ar putea fi în stare a se face clădirea cuvenită, după cum era vorba spre împlinirea dorinței dănuitorului, reposatul Mitropolit Filaret

În mai multe rânduri s'a ridicat vócea în favórea copiilor orfaní; și chiar din sîmul adunării generale s'aú ivit reclamațiuní în contra lipsei de creștere a acestor copii, în contra stărei lor deplorabile, și în contra delapidărilor, ce s'aú făcut cu averea Mitropolitului Filaret". (p. 4—6).

Jălind din adâncul sufletului, că la noi multe testamente și donațiuni ale marilor și generoșilor predecesori, destinate pentru binele general al României, aú avut sórta testamentului Mitrop. Filaret, sperăm că lucrurile se vor îndrepta și că inimile generóse și devotate binelui public nu vor lipsi din némul nostru, și cu deosebire *seménța cea bună* de Ierarchí aleși ai Bisericei Române nu se va perde nici o dată de pe câmpia duhovnicéscă cea roditoare a iubitei nóstre patrii, — *României Ortodoxe Catolice de Răsărit*.

(FINE).

Episc Rom Melchisedek.

REFLEXIUNI RELIGIOASE

CU OCASIUNEA RESTAURĂREI ȘI SÂNȚIREI *ST. MITROPOLII DIN MOLDOVA*

I.

Prin sântirea catedralei de Iași, Biserica serbeză serbările sale cele mai splendide, mai măiestose și mai impozante. Ori când serbătorile bisericești, mai ales cele domnești, au acest caracter; dar la sântirea templelor, a catedralelor, ceremonialul religios, fiind de o însemnătate simbolică și mistică, și prin rugile clerului invocându-se asupra templelor revărsarea harului divin, ajunge a fi cu deosebire pompos și moralmente edificător și foarte instructiv.

Serbări splendide : căci biserica cu această ocaziune își desfășură totă strălucirea și lucsul ce-î este permis a-l avea în ornamentațiunea interioară și esterioră a templului, în prețul odorător și în învesmântarea sacerdoțiului ;

Serbări măiestose : căci templul fiind simbol al palatului Ființei ceî prea înalte, al idealului religios,

al D-zeului căruia lumea se închină, biserica cu bucurie chemă pe toate treptele sociale inferioare și superioare a lua parte la ceremonialul pentru sântirea, deschiderea și inaugurarea casei de rugăciune, în care are a se sanctifica tot cel ce intră cu inima dreaptă, cu cuget curat, și cu voința fermă a mulțami Celui A Tot Puternic pentru bine-facerile primite și a-î chema mila și ajutorul în restriștele întâmplare ; cu un cuvânt, biserica prin sântirea templelor pune la dispoziția orî-cărui om sanctuarul cuviincios, de unde ființa cea mărginită se pôte pune în relațiuni spirituale, tainice și sentimentale cu Ființa cea nemărginită, și de unde finitul presimte infinitul ;

Serbări imposante : căci prin intensitatea strălucirei și prin manifestarea măreției acestor serbări, se întipărește adânc în miutea credincioșilor ce iaă parte la ele sublimitatea cultului religios, carele este în stare a pune în mișcare și a întruni într'un gând și într'o inimă frățască pre toți cei ce au ceva *sânt* în consciința lor, pre toți cei ce pörtă în sine cultul frumosului, ce-l vor contempla în picturile ideale ale noiei catedrale, și cultul adevărului artistic ce-l vor afla în dimensiunile mărețe și în liniile proporționate și conform arhitecturii templului creștin ⁽¹⁾.

Aceste serbători religiose de sigur vor lăsa urme neșterse în memoria celor ce le vor visita și vor participa la dênsele.

(1) Templul fiind pe din afară constituit din linii drepte și paralele, afară de acoperemnt și turnuri, iar pe din lăuntru din mai multe arcade pe care staă cinci bolți, presintă un stil mixt din cel roman și bizantin.

II.

Serbările religioase presupun mișcări, agitări, sentimente religioase. Și în adevăr, de un timp încôce se semnalază în România o mișcare, o senzațiune mai neobicinuită decât în trecut în ce privește religiunea, atât pe terenul intelectual cât și material. Restaurarea de temple vechi, fundarea de catedrale, înființarea facultății Teologice, toate acestea sunt semne că sentimentul religios s'a deșteptat din nou și mai energie între Români.

Pe de o parte părăsită și uitată fiind biserica, iar pe de alta crud combătută și sfâșiată, instinctul străbun religios a trebuit în fine a eși din pirotela de mai înainte și evenimentele actuale ne dau semne îmbucurătoare, că biserica și religiunea iarăși vor înflori în România. Odată națiunea pusă pe calea cea dreaptă, pe drumul împărătesc al progresului și al prosperărei în toate privirile, fiind-că unul din atributele principale prin care-și manifestă viața sa națională este și religiunea, apoi ar fi a abate națiunea de la calea ei firască, din trecutul său istoric, lăsând să șchiopăteze cu amândouă picioarele, după espresia Scripturii, în căile religiunii, ori, cum dorese unii, împingând-o fațăș pe poteca necredinței. Mișcarea dar religioasă, ca toate mișcările în alte direcțiuni, se va arăta din ce în ce mai puternică printre Români. Iar acesta este și natural.

Nu pot Români actuali să uite nici a se abate de la destinele vieții lor sociale croite de străbunii lor: tot trecutul lor este plin de luptele pentru esi-

stența independentă, și de sacrificii pentru susținerea și înfrumusețarea cultului lor divin. Când arborele național s'a curățit de putregaiul și uscăturile secolilor nefastă, ramurile cele nouă crescute din vechiul trunchi și adăpate tot de același suc, firește trebuiesc a da tot aceleași råde. De aceia nu este de mirare, că Biserica se află astăzi în serbătoare.

III.

Firește, trebuia ca clădirea catedralei din Iași, spre a ne restrânge acum la acesta numai, să aibă un sfârșit și, după mine, un sfârșit corespunzător scopului primitiv al acestei clădiri.

O lege generală a mecanicei statuază că: orî-ce forță izolată acumulată într'un punct ore-care nu pôte remânea neeficientă, sau fără efect, nici a se anula cu totul, ci cel mult pôte a se transforma.

O forță acumulată stătea ascunsă în clădirea negata a catedralei croită de Veniamin. Această forță era însuși sufletul pios, geniul religios al marelui Archiepiscop și Mitropolit Veniamin, care de la începutul secolului actual cu toate paterile spiritului și buna voință a inimei sale a lucrat pentru răspândirea și înălțarea simțului religios în poporul său. Acest suflet devotat credinței, această forță religioasă se zidise, se întrupase și personificase mai la urmă în vastul și mărețul edificiu al catedralei Moldovei, pe care din tot sufletul dorea ca singur să o și sântescă.

Dar homo proponit, Deus disponit: ceea ce pe la 1842 s'ar fi privit ca lucru firesc, astăzi în învâlui-

rile nereligioase în care trăim, opera lui Veniamin terminată și inaugurată face asupra noastră o impresiune mult mai salutară și pot dice extraordinară.

Spre convingerea tuturor de ceia ce dicem, dăm loc aice:

Inscripției de a stânga ușei templului.

„In numele Tatălui și al Fiului și al Sântului Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită.

„Noi Carol I, cu mila lui D-zeu și voința națională Rege al României, aflat-am în părăsire această sântă și D-dească Biserică, Catedrala Mitropoliei de Iași, a căria primă pētră fundamentală s'a pus în ziua de 3 Iulie, anul 1833, cu multă râvnă Dumnezeuască și cu mare ceremonie religioasă de către Prea sântitul Archiepiscop și Mitropolitul Moldovei și Sucevei Veniamin Costachi, în numele sântului Marelui Mucenic Gheorghie pe locul vechei biserici, ce a fost clădită de fericitul întru pomenire Stefan Voevod cel Mare, închinată nașterii sântului Ioan Botezătorul, și în urmă reînoită de Anastasia Dómna soția lui Duca Voevod, care i-a pus hramul *Intîmpinarea Domnului*, destinând-o tot atunci să fie catedrală Metropolitană.

„Continuatu-s'a lucrarea clădirei acesteia, începută din nou în anul 1833, până la 1839, când s'a aședat și acoperemēntul ei; dar din cauza căderii bolților din lăuntru, și a retragerii din arhipăstoria Moldovei în anul 1842 a fericitului întru pomenire fondator, a Mitropolitului Veniamin, la monastirea Slatina, unde a și încetat din viață în 18 Dechemvrie

1846, precum și a grelelor împrejurări ale timpurilor ce au urmat, încetând atunci lucrarea, această Biserică a rămas în părăsire și neterminată până în anul 1880“.

Cui datorim însă terminarea operei religioase concepută de ilustrul Veniamin? Acesta ne-o spune :

✕ Inscripția de a dreapta ușei.

„In numele Tatălui și al Fiului și al Sântului Duh. Treimea cea de o ființă și nedespărțită.

„Noi Carol I cu mila lui Dumnezeu și voința națională Rege al României, vedându-Mi patria întărită și înălțată în urma marelui război pentru independența națională din anul 1877, am decis în anul 1880, după votul dat de Camera legiuitorie, a săvârși clădirea acestui locaș Dumnezeu, începând lucrările de restaurare în 15 Aprilie 1881, când s'a pus a doua piatră fundamentală la pilastrii interioare adăoșii acum din nou pentru susținerea bolților. Terminatu-s'a întreaga lucrare în anul mântuirii 1886, al domniei noastre al 21-lea, al regatului nostru al șeselea, împodobindu-se și înzestrându-se cu vase sante, candelă de argint, policandre, odore și vestimente prețioase, precum și cu cele 10 ferestre cu măiestrie împodobite și închinăte de Noi, ca un prinos al râvnei Noștre pentru înălțarea santei Biserici ortodoxă, întru pomenirea Mea, a iubitei Mele soții Elisabeta Regina și a urmașilor Noștri ; prin stăruința Arhiepiscopului și Mitropolit Moldovei și Sucevei Iosif Naniescu, președinte al comisiunii de priveghere și de conducere a lucrărilor de restaurare,

și prin concursul guvernului Meu, sub președința D-lui Ión Brătianu și a miniștrilor Mei de Culte, repositul V. Boerescu, la începutul lucrărei, și Dimitrie Al. Sturdza în urmă până la terminare; fiind membrii comisiunei de restaurare D-niș Scarlat Pastia, fost vice-președinte al Camerei deputaților și fost primar de Iași, N. Drosu, fost senator, înlocuit după încetarea sa din viață de d-nul Loc. colonel Const. Langa; iar arhitect dirigent A. Orăscu, vice-președinte al Senatului, și pictor profesorul George M. Tătărescu, ambii din București. Și s'a sântit acest sânt locaș de Mitropolitul Iosif Naniescu, Joi 23 April 1887“.

Aceștia sunt factorii ce aũ făcut ca cugetarea piósă a marelui Mitropolit Veniamin să devie realitate.

Mișcarea dar religioasă, geniul inspirator Românilor de fapte mari și generose, are de inițiator pre Capul Statului, pre Arhiepiscopul Moldovei și pe înaltele autorități ale țerei. Ea este de un bun augur; căci vine de sus, și tot harul ce de sus se pogorã îndeplinește pre cele de jos și cu lipsă. Fie dar binecuvântați cei ce în numele Domnului înlesnesc popórelor calea mântuirii și a perfecțiunei morale.

IV.

Aici, la acéstă solemnitate, Regiș desfășurându-și tot fastul și pompa de care pot fi încunjurați, nu provócă nici invidia sëracului, nici rãpștirea avutului; căci tótă acéstă resfățare nu se referă la vanități lumești, și are în vedera gloriificarea între ómeni a

lui D-zeu, carele cu abundență își revarsă milele sale cele bogate preste toți adoratorii lui.

Din contra, prezența Regilor, Miniștrilor și a tuturor demnităților superioare, denunță un mare tact politic, o cunoștință adâncă a sentimentelor de care se nutrește, se înobilază și se edifică inima omenescă.

Nobleța caracterelor aice se revarsă în totă largimea ei, înfrățirea inimelor, înfrățirea tuturor gradelor sociale în aceste solemnități devine mai sinceră; unitatea aspirațiilor către unicul Creator al tuturor, unitatea gândurilor către același scop al mântuirii adusă de D-zeu-Omul Iisus-Christos; credința tuturor că prin Christos toți sunt fii de o potrivă iubiți, de o potrivă îmbrățișați de același Părinte ceresc, carele nu ia în considerare vanele distincțiuni omenești, ci se uită numai la curăția inimei, la fermitatea credinței și la devotamentul către aproapele, ridică în aceste momente pline de entusiasm religios nivelul omenirii în sfere înalte, în perspective de viitorul ce o așteaptă, conform credinței și legii creștinești.

Aceste momente fericite, în care cetățenii adunați în jurul Catedralei lor cu inima veselă presimțesc patria eternă, și cu cuget înalt întrevăd prin ochii minței idealul vieții viitoare, sunt ocaziuni rari și sublime, de care Biserica se folosește pentru a înălța, inobila și idealiza pre om.

Pentru câte-va momente, uitându-și de truda vieții, omul se simte fericit, așa cum dorește a fi perpetuu.

Iată pentru ce dic că aceste serbări solemne sunt edificătoare pentru toți.

Pompa, măreția, fastul, luxul, orî unde ar apărea, nu supără, nu jignește pe nime; din contra ele sunt semnele adevăratei veselii, a entusiastei desfătări și a marelui bucurii a tuturor pentru consacrarea Templului celui Prea Inalt. Insuși David, încunjurat de totă splendórea orientală, cânta și dănuia înaintea Chivotului Legei, când se inaugură în Sion.

V.

Veniți la serbătore toți credincioșii fi ai Bisericei ortodoxe, căci această serbătore este cu deosebire înspirată de spiritul național și este de un caracter cu totul poporan.

Vom dice mai mult: Serbarea sântirei Catedralei, este espresiunea sufletului religios al poporului, simbolul manifestat al sincerei credinți a întregii suflări din această țară. Da, poporul românesc mai mult de cât orî-cine crescut sub adumbrirea arborului răsărit din isvorul evangelic; poporul, având trebuință și simțend mai mult bine-facerile religiunei, privește cu cea mai mare bucurie la idealul ferbintei sale pietăți, vedendu-l întrupat și realizat în redicarea și inaugurarea mărețului Templu al Catedralei Moldovei.

De aceia această serbare atinge și nutrește cu preferință sîmțimintele vii ale religiosității poporului. Impresiunea profundă ce-î face vederea idealului său rămâne neștersă în totă viața.

Domnii cei mari ai țerei au sciut a alimenta aceste frumoșe dispozițiuni, a întreține acest foc sacru din care se încâldește inima națiunei. Templele mărețe

preparate preste tot teritoriul României, inaugurările pompoase și strălucite, ca a lui Stefan la Putna, ca a lui Vasile-Lupu la Treisfetitele, ca a lui Négoe Basarab la Argeș, și nu de mult ca a M. S. Regelui Carol I la restaurarea aceluiași templu de la Argeș, iar în prezent contribuirea Sa la restaurarea și inaugurarea Catedralei de Iași, sunt vii dovești de ideile și sentimentele cu care se nutrește spiritul acestui popor, probă de sfera ideală în care se mișcă viața marelui corp al națiunii. Restaurarea și sântirea Mitropoliei de Iași este o nouă verigă la colanul de aur cu care se înfrumusețază stema cea de mult preț a României. La strigătul: *pro aris et focis*— pentru altare și moșie, precum în trecut, așa și în viitor, pururea va tresalta de bucurie inima acestui popor, simțind că merge cu bun augur pe calea croită de părinții și mai marii săi.

VI.

Mare este influența bine-făcătoare a religiunii asupra faptelor omenești! și nu putem în deajuns admira forța ei cea minunată în producerea de fapte mari și multiple. Am putea dice că tot ce se ține mai esențial de om, de viața lui internă, psihică și morală, de bunul traiu, de conservarea și solidaritatea socială; realizarea idealelor imaginațiunii, înălțarea spiritului către contemplarea binelui și adevărului în sine, urmărirea unui continuu progres și aspirarea către înfinit: toate, dar toate aceste, intră în cadrul religiunii. Nimic nu-î este străin.

Morala privată, morală socială și de Stat; tem-

ple, spitale, ospiciuri ; arta de arhitectură, de pictură și sculptură; dezvoltarea înaltelor principii directoare omenirei, spre un ideal tot mai nobil și mai înalt; — iată sfera vastă în care religiunea își face evoluțiunea sa. Cine va contesta că acesta nu este o forță?

Apoi fiind vorba de forțe, Biserica chiamă la serbarea acestui mare princip de activitate în omenire chiar și pre așa dișii *increduli*, carii cred că în această lume numai există alt-ceva decât forța și materia, sau materia și forța, (căci acest lucru nu este încă bine descălcit).

Acestora, în mișcarea actuală religioasă, se dă la pörta templului problema de cugetat și de resoltit: cum, dacă după dênșii în lumea această nu există decât forță și materie, dacă în formarea totului este numai o lege mecanică automată, ca să nu dicem de hazard, și dacă în dezvoltarea mișcărilor este numai un strict determinism și o certă cantitate de mișcare, cum, dicem, se explică forța energică și vie a religiunei, care de când există omul, — ca și viața, ca și rațiunea, — continuu, pretutindinea și în permanență își manifestă mișcărilor și efectele reale în natură și omenire? A nega această forță este absurd. A o admite ca provenită numai dela om, pe de o parte este a atribui omului puterea de a produce ceva din nimic, (lucru imposibil), iar pe de alta este a admite înmulțirea forțelor în natură, lucru ce stă în contradicere cu *sistemul dinamic*, de o constantă cantitate de mișcarea în natură. A dice însă că forța religioasă este o forță naturală, dar

transformată de om după trebuințele sale, este implicit a admite că mișcarea religioasă este o forță inerentă sau nedeslipită și înăscută naturei omenești, de oare ce în tot-deuna și pretutindinea se manifestă într'un mod identic la tot genul omenesc; lucru ce noi unii din cei credincioși bucuroși îl admitem. Cine însă n'ar admite această esplicarea mecanică a mișcării religioasă, va fi silit a da loc unei alte ipoteze, ce vine încă mai puternic în sprijinul religiunii. Va admite, adică că forța religioasă este o forță anterioară omului și latentă în natură, dar care, prin gruparea materiei în specia omului și fără voința lui o energie mai intensivă, o dezvoltare mai manifestă și o activitate așa de multiplă încât prin efectele sale reale, prin instituțiile sale religioase, umple întreaga istoria omenirii.

Pentru a privi efectele admirabile și salutare provenite omenirii, dela această forță, invităm la serbare și pre increduli.

Cerem scuze lectorilor, că pentru a susține pe terenul materialismului dinamic forța religiunii, am fost nevoiți a face us de un graiu așa de abstract.

VII.

Pentru noi cei ce credem dogmele creștinismului, alta este baza religiunii în om, altul nervul energiei ei în totă viața noastră. Având suflet nemuritor, avem și dorința ardetore de o existență mai înaltă; nu ne satisface nimic în lumea aceasta, năzuim tot spre mai bine; căutăm toate mijlocele spre a prelungi cât mai mult existența noastră efe-

meră, nu că am avea plăcere de dânsa la bătrânețe, ci acésta este o presimțire instinctivă că forța ce s'a început în noi odată cu viața nu și-a împlinit cercul său, terminul variatelor sale mișcări. Concepțiunile nerealisate, întreprinderile neterminate arată că actele dramei vieței nu s'aū represintat tóte pe scena acésta, și simțim trebuința de un alt teatru pentru deplinirea lor. Cu un cuvânt, sîmburiī unei alte vieți încolțește deja în lumea acésta. Cu cât înaintăm în calea vieței cu atât idealul ei se transmite aiurea. De aice speranța unei alte vieți superioare aceștia; de aice și credința în D-deū omnipotent, Domn al viilor și al morților.

Dar omul are în sine o parte și mai pozitivă: instincte energice, sentimente nobile și facultăți agere. Aceste ne arată care este scopul și menirea sa în lume. Adevérul este unul din subiectele ce mintea omenéscă iubește a-l studia și a-l avea de nutriment esențial ei; iar neaflîndu-l inventéază tot felul de ipoteze, ilusii, cu care-și satisface momentan imaginațiunea.

Binele îl crede a fi sfera convenabilă în care-ī place a trăi: își face din el regula credinței sale în tóte respectele și-l ia de termin final, de fericire dorită la care tinde în tótă cariera vieței sale pe pămênt.

Când nu-l nimereste ori se abate de la el, se crede a fi eșit din cercul destinului său.

Frumosul este tot ce iubește el mai ardent și mai cu simpatie în lumea acésta. Amorul său pentru tot ce-l încântă, și-l transportă către un ideal mai

înalt, mă ceresc, și mă divin, este nedescriptibil. Instincte sublime, setea nealınată și pururea tot mă ardătoare pentru tot ce este *nevădut, infinit și etern*, pentru *absoluta perfecțiune* în totul, este aspirațiunea nobilă ce-l consumă în *tótă viața*, este ore-cum nostalgia nevindecată pentru patria îndepărtată și eternă.

Omul trupesc dorește o altă destinație mă norocită ; iar omul spiritual trăește deja cu ideile în altă patrie mă fericită ; realitatea nu satisface pre nimeni. Viața actuală este așa de vremelnică și nestatornică, în cât nici un om serios nu-și pune într'ênsa *tóte speranțele sale*.

Iată partea naturei omenești, ce are nevoie de religiune, iată fondul pre care ea se baséză chiar în cazul când nu s'ar admite un institutor Dumneșcesc al ei.

Iată pentru ce un scriitor bisericesc dicea acum 17 secole, că sufletul omenesc și natural posedă *tóte adevărurile evanghelice*. (Tertulian).

Iată pentru ce lumea a primit evangelia ca o ambrozie cerescă și s'a adăpat din spiritul ei ca dintr'un nectar divin.

Drept care și fiul credincios al Bisericei ortodoxă își derivă credința sa religioasă din sorgintea cea divină a evangeliului D-lui nostru I. Christos.

VIII.

Legea evangelică fu propagată în aceste părți, încă din timpurile apostolilor lui Christos, de apostolul Andronic, și sub diverse vicisitudini fu între-

ținută și lătită de diferiți episcopi misionari și martiri până la invadarea barbarilor; dar nici în acest restimp focariul credinței nu s'a stins. Căci de zelul răspândirii credinței evanghelice au fost aprinși atât anteriorii cât și posteriorii lui Nichita Romanul, precare biserica îl glorifică pentru mórtea sa martirică (370) și predica sa creștină în aceste laturi.

Acéstă țară până la descălecare și-a primit învățătorii ei mai ales din Orient; iar dela organizarea ei în stat sub Dragoș s'a păstorit succesiv de Mitropoliții săi de Sucéva și Iași în număr ca la 50, asociați având pe Episcopii de Rădăuți, Roman și Huși.

Mulți Mitropoliți au fost de sigur însemnați pentru viața și păstoria lor spirituală, dar acei dela care ne-au rămas și scrieri literare sunt: renumitul Varlaam, învățatul Dositei și distinsul apărător al drepturilor naționale ale Ierarchilor Mitropoliei de Moldova Iacob Putnénu.

Venind la Mitropolitul Veniamin Costache, vom dice că acesta este fala Mitropoliților Moldovei. Activitatea sa pentru religie, traducând și făcând a se inzestra Biserica cu tot-felul de cărți; înființând Seminariul ce-i pórta numele, lucrând din tóte puterile pentru luminarea și rădicarea clerului și câte altele, sunt lucruri, putem dice, încă prospete în memoria urmașilor săi. Dar opera la care cu deosebire și-a încordat puterile și a dorit a o lăsa ca monument urmașilor săi, este templul Mitropolitan, a căruia fundamente le-a pus în 1833, dupre cum se vede în inscripția de pe frontespiciul despre răsărit.

Iar sub temelilele templului, înaintea Altarului, s'a pus de Veniamin o tablă de alamă scrisă cu patronele bisericeii și cu numele lui, precum atestază un martor ocular.

Mintea, voința și întreg sufletul său era concentrat în sevârșirea acestui templu. Din acest punct de vedere trebuie a ne explica și rugăciunea lui Simeon: „*Acum slobodește pre robul tău, Stăpâne, după cuvântul tău în pace*“, pusă pe frontespiciu, spre a se aplica într'un înțeles larg și la viața întregă și la truda fără samăn a bătrânului Mitropolit, ce-și presințea dăilele înpuținându-se.

Abea însă terminată, zidirea crăpă; și după demisionarea Mitrop., templul plecă spre ruină din ce în ce mai mult. A trebuit dar a se lua inițiativa de astăzi că această clădire să nu dispară cu totul. Cu toate acestea numele lui Veniamin nu dispăre din catedrală; din contra, spre mulțămirea publică, după inițiativa I. P. S. Mitropolit actual, ósele veneratului Arhipăstor, aducându-se dela mănăstirea Slatina, s'a depus în templu, în cripta din dosul tronului arhieresc, unde s'a pus și inscripția cuvenită. Iar figura lui apare în mai multe locuri în catedrală. Inscripția dela cripta mormentală:

„Veniamin Costache Mitropolit Moldovei și Su-
„cevei, născut în Dechembre anul 1768, hirotonit
„Episcop Hușilor la 1792 Iunie 27, și la 1796 Iunie
„I-iu trecut la Episcopia Romanului; iar dela 1803
„Martie 15 arhipăstorind în Mitropolia Moldovei
„până la 1842, când a demisionat, retrăgându-se
„la mănăstirea Slatina, unde a încetat din viață în

„18 Dechembrie 1846. Venerabilele sale oseminte
 „transportate din Slatina în anul 1886, s'au depus
 „aice spre eternul repaus în această sântă biserică a
 „Mitropoliei Iaşilor, începută din temelie de el însuşi
 „în anul 1883 şi terminată acum în 1886, in zilele
 „Majestăţii sale Regelui României Carol I-ii, prin
 „stăruinţa Mitropolitului Moldovei şi Sucevei Iosif
 „Naniescu.“

Tóte acestea ca omagiü memoriei ilustre a veneratului Arhipăstor şi mare patriot.

IX.

Acum, când în timpuri pacinice şi în zile fericite, prin iniţiativa Maiestăţii sale Regelui Carol, prin supravegherea I. P. S. Mitropolit al Moldovei Iosif şi prin mijlócele ţerei s'a restaurat şi realizat idealul sufletului pios al lui Veniamin şi s'a înzestrat ţara cu un nou monument măreţ, Biserica îl consacră pe de o parte *Intimpinării D-lui I. Christos* în templu, dând a se înţelege că cel ce a intrat şi a sântit templul, voeşte ca toţi la el să vie şi să se mântuiască prin biserică. Că eficacitatea învăţătorei lui şi că misterul rescumpărării némului omenesc şi al împăcării lui cu D-deu Tatăl se face în biserică şi prin biserică. Iar pe de altă parte, templul se consacră *Marelui Martir St. Gheorghie*, a căruia figură sculptată se vede pe frontespiciul despre apus, şi carele este patronul steagului ostăşesc al Moldovei, dând a se înţelege că lupta pentru susţinerea credinţei şi pentru apărarea drepturilor şi a independenţei patriei este bine-cuvântată de Biserică şi jertfă bine-primită

înaintea D-zeului puterilor cerești (Sabaot); că sabia unită cu crucea, apărând cause drepte, nu pot nedreptăți omenirea.

Ne mai amintește încă că vitejia străbunilor noștri, în resbelile cele crunte cu dușmanii, era susținută și însuflețită de ferma credință în ajutorul de sus: Sântul Gheorghe, cu St. Dimitrie, Procopie și Teodor, sunt vechi protectori și inspiratori ai geniului ostășesc al Românilor.

Dar templul Catedralei, ca simbol al tuturor templelor, se consacră cultului credinței creștinești. Aice inima întristatului își va destăinui durerile intime înaintea mergătorului a tôte; aice sêracul va implora pânea de tôte dilele dela Părintele ceresc; aice bogatul este ținut a-și aduce aminte de fratele său miser și a-l ajuta cu bună voință și din datorie creștinescă; aice filerul veduvei cumpănește cât și talantul celui avut; aice cel cu consciința împovorată de greșele, căindu-se cu umilință, va eși ușurat și vesel că s'a curățit ca și cei ce se scaldau în apele Iordanului.

Se consacră încă acéstă Mitropolie cultului social, vrem a dice înfrățirei cetățenilor, împăcării certelor și a desbinărilor individuale, curăției moravurilor, înfrânărilor pasiunilor, buneî ordine în tôte. Căci de aice adesa va resuna cuvântul lui D-zeu cel mai tăios decât sabia; de aice sfaturile evanghelice când blânde, când aspre, spre a nu lăsa pe pécătos în calea perđerei.

În fine se consacră acest templu opereî celeî mari a perfecțiunei sufletului omenesc, și a preparării

lui a se apropia mai mult de Creatorul său. Fie ca aice să se realizeze concordia frățească; fie ca omul în templul Intimpinării să întimpine pre D-zeu. Fie ca în acest loc cântarea de laudă, sentimentul de recunoștință, suspinul căinței, ruga milei și pornirea spre bine-faceri să se înalță la ceruri ca tămâea cea cu bun miros. Iar D-zeul îndurărilor, carele în acest templu își întorțe fața către cei ce-l iubesc pre el, fie să le audă cu har și cu milă cererile lor.

Gh. Erbicénn.

*Cuvântarea D-lui Dimitrie Genielénu, ținută cu
ocasiunea botezului fiului său Nicolae, ce s'a oficiat de P. S.
Gherasim Piteștenu, asistat de preuți bisericeți St. Gheorghe
vechiu, în ziua de 3 Maiu, anul curent.*

Fraților!

Cu ocasiunea botezării fiului meu Nicolae în creștinism, fiind fericit de săvârșirea acestui act sânt, mi-am luat sarcina de a vorbi câte-va cuvinte atingătoare la religiunea noastră creștină ortodoxă.

Vē rog dar, scumpii mei frați și surori, (căci numai ast-fel ar trebui să se adreseze creștinii unul către altul), să bine-voiți a-mi jertfi puțin timp și a-mi dărui bună-voitorea ascultare a D-văstră, sperând a satisface o mică parte cel puțin, din ceia ce puteți aștepta de la discursul meu.

Nu e de mult, de când am îmbrățișat eu, soția și fiica mea creștinismul, tot în această sântă biserică, la care P. S. S. Părintele Innocent Vicariul Mitropoliei ne-a făcut marea onoare de a celebra la botezul nostru, și cu care ocasiune acest înalt Prelat a rostit publicului asistent niște cuvinte foarte prețioase și foarte adevărate; cuvinte, care de sigur au intrat în ânimile creștinilor de bun simț.

Cuvintele P. S. S. Părintelui Vicariul erau următoarele: „Avem toți un Dumnezeu, prin botez am făcut pasul cel mare spre a ne apropia de adevăr, iar alt-fel suntem toți oameni frați și trebuie să căutăm a face numai bine,“ etc.

Referându-mē la aceste cuvinte, le iaū pe acestea de măsură, pe care basez discursul meu de astă-zi.

Luăm mai de aproape istoria veche, de când s'au constituit religiunile.

Religia cea dintâi a fost religia așa numită „mosaică“.

Acăsta se numește religie mosaică, de ôre-ce Moisi era acel care a scris începutul religiei, apoi au venit „Ebreii“ și au făcut adăogiri, iar în urma lor veniră „Chaldeii“ cari au scris talmudul și au terminat scrisul religiei „judaice“, întorcând toate cuvintele lui Moisi pe dos.

Am dis că Moisi a scris *începutul* religiei, iar nu totă, așa și este; dovadă că, în biblia veche, care există scrisă și astă-zi, se găsească scrise unele întâmplări, în fine istorii care nu sunt scrise în rând după epocile lor; ci lucruri întâmplăte cu 200 de ani în urmă sunt scrise mai 'nainte, iar lucruri ce s'au întâmplat cu 50 de ani mai 'nainte sunt scrise în urmă, în fine istorii fără șir; și la întrebarea istoricului: cum se pôte acestea? talmudul răspunde pe scurt: „în tora“, sau biblia, nu există nici mai 'nainte și nici un mai târziu.

Ei bine, ce fel de respuns este acăsta?

Apoi Moisi nici n'a trăit atât ca să fi putut scrie toate, precum se găsește scris în biblie.

Prin urmare, nu mai există de mult religia mosaică, ci o religie *judaică*, o amestecătură mosaică, ebraică, talmudă, compusă de talmudiști, dupre placul lor.

Moisi dicea în biblie: Iubește pre aproapele tău ca pre tine însuși, pe care cuvinte le-a rostit și Domnul Nostru Isus Christos, iar talmudul dice: *'Ți este permis a ucide pre acela care nu ține de religia ta, luându-l din altar chiar în ziua cea mare.*

Moisi, care cunosea bine firea poporului său, le făcu o zi în fiecare an, în care zi să nu mănânce, nici să nu bea nimica, să se unescă în sinagoga lor. să facă rugăciuni către Dumnezeu și să-și erte păcatele făcute de unul către altul; iar talmudul a întors-o pe dos, precum am dis mai înainte, că-ți este permis a ucide pre acel care nu este de religia ta, luându-l din altar și *chiar* în ziua cea mare.

Moisi dădu acelei zile mare numele de „*ziua ertării*“; ei bine, ertare se numește acăsta, fiindu-ți permis a ucide pe ômeni, în loc de a-i povățui ca să-și ia calea justă, precum ne-a povățuit Domnul Nostru Isus Christos?

În sêra ajunului acelei zile mari, înainte de a începe cu rugăciunile către Dumnezeu, se dice în sinagoga lor, cu voce mare și repetat de trei ori, un șir lung de deslegări, care încep cu cuvintele, se desleg cu *anticipație*: de toate ce au promis, ce s'au obligat, ce au mințit, ce au jurat; pe urmă, de toate ce *vor* promite, ce se *vor* obliga, ce *vor* minți și ce *vor* jura, din acăstă zi și până în ziua acea

a anului viitor. Tote acestea se repetă de trei ori, și apoi se apucă de rugăciunile către Dumnezeu. Ei bine, cum poți crede unui judeu când, îți promite ce-va, când se obligă la ceva sau când de pune chiar un jurământ, dacă declară el pe fie-care an, înaintea lui Dumnezeu, că se deslăgă de toate cele din trecut și chiar pe viitor?

Este acesta scris de Moisi? nu! ci este un viclesug, o curată înșelăciune a talmudiștilor.

Moisi le-a prorocit că, în cas de vor face prea multe păcate și Dumnezeu va vedea necesitatea și o va găsi de cuviință, le va trimite pe un *Mesia*, adică pe un miruit, care va fi Mântuitorul omenirii păcătoase, care va reînvia morții, va areta minuni etc.

Ei bine, Dumnezeu într'adevăr și-a ținut cuvântul dîs prin Moisi, le-a trimis pe Fiul lui, pe Domnul Nostru Isus Christos; însă nu le plăcea talmudiștilor, nu le-a plăcut judeilor, și l-au denunțat către filiştri și l-au și restignit; se înțelege fără ca să se gîndescă că acest Isus Christos, este Fiul lui Dumnezeu și că purta numai corpul omenesc, iar puterea lui Dumnezeiască nu poate muri și că acei păcătoși și făcători de rău vor fi pedepsiți și urîți, atât de Dumnezeu cît și de totă lumea omenescă.

Spre a nu abuza de bună voitorea răbdare a D-vostă, scumpii mei auditori, voi lăsa restul discursului de mai sus pentru o altă ocaziune și voi trece pe un alt tărâm.

De ce n'au putut Ebreii să rămîie pe pămîntul lor natal și de a păstra împărăția pe care au avut-o?

Pentru că fie-care Ebreu, se crede în drept și se crede capabil de a fi un vice-rege, general, Ministru sau cel puțin guvernor, fără a se gîndi însă că, de a exprima cuvîntul „guvernare“ e foarte ușor, dar de a governa e foarte greu.

Lesne e de a arunca în ochii celui-lalt reproșe de rea guvernare a unei țeri sau a unei religii, fără a lua în considerațiune dificultățile care le întimpină în timpul guvernării. Ia să te vedem, poți governa, ori ce, fie măcar o mică societate, la care ești chemat ca președinte sau ca vice-președinte, o poți ore governa, fără nici o greșală și să satisfaci plăcerea fie-cărui membru? Nu! Dar să guvernezî o țară, sau o religie compusă de milioane de membri, e foarte greu.

Dacă toți Ebreii au vrut să fie generali, apoi n'au avut soldați pentru luptele lor.

Ast-fel fiind, Ebreii și au pierdut împărăția lor, au fost gonii de pe pămîntul lor și s'au rătăcit pe tot universul și până în ziua de astăzi.

Ei credeau, că au să combată pe un om muritor, și scăpînd de

el, vor face tôte după plăcerea lor, când colo au avut a face cu Dumneșeirea, care nu pôte fi biruită nici o dată.

Moisile-a povățuit „unirea“ între ei, căci numai ast-fel ești puternic și poți pune în respect pe adversarul tău; dar ei au fost și sunt încăpățânați și în ziua de astăzi, și de aceia ei merg spre peire, dacă nu se vor întorce pe calea dreaptă, precum ne-a povățuit Domnul Nostru Iisus Christos că, chiar pe acel care-ți face rău, numai prin bine să-l bați, până când va reveni în firea lui și în rațiunea lui.

Acuma vorbim despre Ebreii, din țara noastră, în comparațiune cu Ebreii din alte țări.

Un german dicea. că fie care țară își are jidovii ei, cu alte cuvinte, dacă Ebreii din țara românească sunt mai răi decât Ebreii din altă parte, cauza o fi că țara noastră n'ar merita Ebreii mai buni.

În Anglittera s. e. Ebreii sunt englezi; precum e cunoscut de totă lumea, pentru englez nu există nimic mai scump decât regina și patria, el este ast-fel patriot, că ar jertfi totul pentru țara lui.

Ebreii d'acolo s'au asimilat cu compatrioții lor creștinești, ast-fel în cât susțin numai o mică diferență în *principiul* religiei, dar alt-fel cel puțin, ei sunt englezi cu corpul și cu sufletul.

În Franția, numărul Ebreilor, în comparațiune cu populațiunea întregă a Franței, este foarte mic, Ebreii d'acolo s'au asimilat și au adoptat, în viața publică cel puțin, obiceiurile compatrioților lor creștini.

În Germania, numărul Ebreilor e mai mare, asimilarea însă nu există într'un grad așa de dezvoltat ca în Franția și ca în Anglittera, de aceia tot mai posed năravuri netolerabile, însă, cea mai mare parte a Ebreilor din Germania se compune din oameni culti, oameni instruiți, ast-fel că au rațiune cel puțin.

În Austro-Ungaria Ebreii sunt într'un număr foarte considerabil, însă este deosebire mare între Ebreii adevărați Austriaci, și cei Ungurești, cei din Galiția și cei din Bucovina.

Cea mai mare parte din Ebreii adevărați austriaci, se compune din oameni culti, oameni așezați și oameni buni de inimă, în fine pot fi bine tolerați. Cei din Ungaria sunt skeptici, unii prea, alții de loc religioși, în fine, un ce nedeterminat. Cei din Galiția sunt foarte bigoți, dar îți vinde pe D-zeu pentru un fiorin, în fine, ține mult de obiceiurile iudaice, urăște pe creștin afară numai de punga celui din urmă, iar într'adevăr slujește zeului „Mamon“.

Cei din Bucovina se arăt mai culți, însă numai o mică parte este instruită.

Dar judaismul din România se compune dintr'un amalgam: austriaci, unguri, mulți galițieni, ruși, germani foarte puțin, iar englezi și francezi de loc.

Ebreii născuți în țară din asemenea părinți sunt foarte puțin, prin urmare într'adevăr ei sunt streini. Așa dar, nici de religione creștină nu sunt ei, nici patrioți români nu sunt, atunci ei nici nu pot fi considerați alt-fel de cât numai ca streini.

Și cu toate acestea ei cer, și acesta într'un mod imperios, toate drepturile ce poate avea un cetățen român, fără a raționa, dacă ei și-au îndeplinit și toate îndatoririle către țară; ei bine, cine pretinde drepturi trebuie să aibă și îndatoriri; să vedem le-au îndeplinit ei?

Mi aduc aminte de o anecdotă relativ la cele discuse mai sus.

Un credincios și cu un ateist aveau o discuție asupra Dumnezeirei. Ateistul o nega, credinciosul însă, fiind și om deștept, îi spunea necredinciosului următoarele: Inchipuește-ți că ai intrat într'o casă întunecată, neștiind dacă e cine-va într'însa sau nu; eu credinciosul voi intra în casa aceea întunecată, scoțându-mi pălăria din cap și zicând: bună seară, am onoare a vă saluta, nu vă superați că vă deranjez și că am să vă rog ce-va, și așa înainte: Ei bine, de este cine-va în casele acele întunecate, de sigur me vor primi bine, cu poftim de ședii, cu cine am onoare, fi bine-venit, ce poftesti etc., căci un cuvânt bun aduce pe altul bun, și poate că voi și ajunge la scopul meu. De nu va fi nimenea în casă, n'am pierdut nimica, iar conștiința mea este impecată, de ore-ce n'am făcut nici un rău.

Dar tu, necredinciosule, și încă obraznic, vei intra în casă cu obraznicie, cu insultări, cu injurări etc., dacă nar fi nimenea în casa aceea, într'adevăr n'ai pierdut nimica, ci erai un caraghios pentru tine însuși, dar de se va găsi cine-va în casele acele o vei păți-o. De sigur te va ocări, te va da afară, în fine vei fi pedepsit după meritul tău, cum se cade. Apoi spune-mi dar, necredinciosule, cine e pe cale mai justă, eu sau tu?

Necredinciosul, vedând că credinciosul are dreptate, îl ruga ca să-l povățuască așa mai înainte și se prefăcu cu totul.

Ast-fei sunt și Ebreii din România. De ore-ce ei sunt streini aici, trebuiau cu bine să se roge de guvernul nostru, ca să li se dea drepturile cetățenești bine înțelese, după ce vor fi îndeplinit și toate îndatoririle cerute de legile țerei; iar nu de a cere cu im-

periositate, prin vicleșug etc. drepturile cetățenești, sustrăgându-se pe de altă parte din toate îndatoririle către țară.

Inima creștină a Românului este foarte indulgentă, și guvernul nostru este foarte tolerant, de aceea, Ebreii d'aici lipsindu-le cultura, instrucțiunea și rațiunea (cu numai foarte puține excepțiuni) au prins mai mult curaj, cerând în mod imperios ceia ce nu li se cuvine.

Acuma, (tot relativ la anecdota sus ținută) totă lumea recunoște Dumneșirea, și cea mai mare parte a lumii s'a convins de adevărurile religiunii noastre creștine ortodoxă; iar Ebreii, înecându-se deja în apă, tot îți mai arată forfecul prin două degete.

Se dicea odată, că Ebreii țin mult unul la altu și că se ajut reciproc. Nici acesta nu este adevărat. Din această virtute, adică ajutarea reciprocă, se găsește încă puțin între Ebreii așa numiți Ispanioli, cari diferă cu totul, atât în credința judaică, cât și în obiceiuri, precum și în caracter din ebreii cei lechi. Ebreii lechi, și mai cu deosebire cei din țara noastră, se mănâncă unul pe altul, își iau reciproc pâinea din gură și se urăsc chiar ei între ei.

Apoi, vedând încă pe un om instruit și încă cu puțină inteligență, să-l ruineze, să-l persecute, ba să-l omore chiar, e prea puțin încă.

Ei sunt lași, fricoși, însă foarte răsbunători, dar pe ascuns, și tocmai de aceea ei sunt periculoși.

În privința acesta, am avut destule probe, și chiar din partea fostului meu frate, adică frate natural; m'a persecutat și mă persecută până ce m'a și ruinat materialmente; și așa sunt mai toți Ebreii din țara noastră, cu numai foarte puține excepțiuni.

Ebreii d'aici, aflând de decisiunea mea de a deveni creștin, s'au încercat atât pe la st. cler, cât și printre oameni particulari, de a mă înegri în ochii lor, prin diferite calomnii etc. dicând s. e. că voiu să mă botez pentru interes pecuniar, pentru a obține un post oficial, că numai pelea mea va fi botezată, iar năravurile îmi vor rămânea, și multe alte asemenea.

Ei bine, trebuie să combat pe acești calomniatori și a le proba că au mințit.

Eu, Demetru Genielénu, fost Louis Gabriel, sunt născut la 23 Sept. 1846 chiar în București. După mărtașul meu, plecasem în vârstă de 15 ani la Viena, acolo am învățat, acolo am trăit, petrecând și un timp îndelungat la Paris, venind în țară pe fie-care an numai pentru un scurt timp. La finele anului 1879 am revenit în țară și am stat 5 ani de zile la Plocești, ca delegat consular olandez, având onorea de a fi invitat tot-deuna la toate serbările naționale și politice, la întâmpinări a M. S. Regelui etc; eram bine vă-

dat de toate autoritățile, iubit de toți Ploeștenii, însă numai de creștinii, iar nu de Ebrei. Nu călca piciorul meu casa ebreului, și nici că l-am poftit la mine. Așa am trăit cu creștinii, avem în tot-deuna caracterul creștinesc și țineam tot deuna de țara mea natală, România. Ebreii invidioși m'au persecutat cu totă puterea lor, precum mă persecută și acuma, însă se înțelege pe ascuns, căci față le era frică de mine, și tocmai acesta este vicleșugul lor cel periculos.

Prin urmare, eu deja eram creștin în cugetare, în conștiință, în caractere și în obiceiuri; m'î lipsea numai sântul botez, pe care, mulțămesc lui Dumnezeu, l-am și severșit mai dăunădi.

În ceia ce privește punctul pecuniar, este martor iubitul nostru naș, Domnu Niculae Ghindaganu că au mințit Ebreii.

Acest brav om stă bine, slavă Domnului, însă nu este nici milionar, ca să-mi pôtă pune la dispoziție o avere 6re-care, este tată de familie, e și mult mai t6ner de cât mine, nu este nici ministru, nici senator, nici deputat, sau măcar funcționar al statului, ca să-mi procure vre un post oficial. Eu l-am rugat ca să ne facă on6rea de a ne fi naș, și acesta, fiind bărbat de caracter prețios, de o inimă nobilă, bun creștin și bun român, împreună cu prea onorabila soția sa Sofia, cu mare plăcere au priimit sarcina de a severși acest act sânt.

Afără de acesta, totă lumea știe că m'am asociat cu un creștin, cu care instalez o fabrică la m6ra Grădișt6nu, pentru dou6 industrii pe cari le-am înv6țat acuma în streinătate.

Ei bine, unde este căutarea de bani sau solicitarea la posturi oficiale?

Este adev6rat, că astă-di numai dispun de capitaluri pecuniare. Capitalul meu actual costă în puțină carte, o picătură de inteligență, o dosă de energie și în mare activitate, prin care sper că voi fi în stare de a-mi câștiga pânea pentru copiii mei, iar numai între creștinii și nici de cum între Ebrei.

Așa dar, numai bunul simț creștinesc, care a stat tot-deuna în inima mea, numai convingerea de calea cea dreaptă și justă m'au apropiat și m'au împins *de a cere și de a priimi sântul botez în religia creștină ortodoxă, și declar că, atât eu, cât și soția mea Maria, fiul meu Niculai și fiica mea Elena, cu mare bucurie și cu tot sufletul am priimit st. botez în creștinism și că dorim să remănem buni creștini și buni români în totă viața noastră, Amin!*

În urma unei indispoziții, P. S. Gherasim, neput6nd asista până la terminarea discursului a invitat pre St. sa Pr. Dr.

Alex. Mironescu, profesor al Facultății de Teologie, a răspunde la discursul de mai sus. Și în adevăr prin o cuvântare de ocaziune foarte potrivită, distinsul predicator a arătat asistenților, cari abea încăpeau în Biserică, din cauza mulțimei, principiile religiunii creștine. Luând ca punct de plecare cuvintele St. Evanghelii : „Pre cel ce vine la mine, nu-l voi scote afară“, argumentă că iudaismul atât cel din epoca patriarhilor, cât și din a lui Moisi și a profetilor, a fost numai o pregătire pozitivă către creștinism ; de aici vine și caracterul său separatistic și toate semnele sale de învechire la apropierea creștinismului. Ca acesta s'a dezvoltat prin urmare din sînul iudaismului curat, în mijlocul căruia Mântuitorul începu servirea sa regeneratoare și o întinse apoi la toate popoarele prin S. Apostoli. Că creștinismul prin admirabila sa învățatură teoretică și practică, prin caracterul cel sublim al Fundatorului său, prin moralitatea cea exemplară a S. Apostoli, prin împlinirea tuturor profetiilor Vechiului Testament în el, și prin influența cea mare, bine-facătoare și regeneratoare atât direct cât și indirect asupra familiei, societății și a statului, se arată ca religiunea cea mai deplină, descoperită de Dumnezeu și însuflețită de abnegațiunea și iubirea cea mai curată către toți oamenii. Că iudaismul, împărțit în felurite secte chiar la ivirea creștinismului, și restălmăcit de talmudiști, nu mai este mosaismul cel curat, ci un rabinism antiquat și fără nici o putere de viață în sine. Predicatorul încheieă cuvântarea sa, îndemnând pe neofiti la purtare adevărat creștinească în toate relațiunile lor familiare, sociale și religioase, spre a servi ca pildă bună și altora, la practicarea iubirei evanghelice către amici și inamici, la recunoștința către nașii lor, la citirea Santei Scripturi cu devoțiune și credință, păstrând ast-fel haina cea luminosă a St.. Botez tot-déuna curată, ca să se învrednicescă atât în această viață de iubirea și stima tuturor, cât și în cea viitoare de bunătățile făgăduite de Dumnezeu celor cari au purtat cum se cuvine jugul său cel bun și sarcina sa cea ușoră.

PROFEȚIILE MESIANICE

(Urmare; vezi No. 1, Anul al XI-lea).

Să trecem acum la cercetarea profețiilor care dovedesc divinitatea religiei creștine.

CAP. II.

Profețiile Testamentului Vechiu.

ARTICOLU I.

Despre profețiile Vechiului Testament în general.

1. Cestiunea mai importantă de cercetat aici este de a ști dacă profețiile legii vechi dovedesc în adevăr că Is. Chr. este trimisul lui D-zeu și că religia sa este adevărată. Spre a demonstra acesta avem de stabilit patru lucruri: 1) că cărțile care conțin istoria și religia poporului Iudeu existaū înainte de timpul venirii lui Is. Chr.; 2) că în aceste cărți se află prediceri care prevestesc pre un trimis al lui D-zeu ce are să vie și să întemeieze o religie nouă; 3) că toate predicerile acestea s'au împlinit exact în Is. Chr. și în religia sa; 4) că această împlinire n'a

putut fi prevădută pe cale naturală, nici să se potrivească din întâmplare cu pređicerea. Reuniunea acestora formăză, precum am arătat, o dovadă despre adevărul profeției și o demonstrațiune riguroasă a lucrului profetisat.

Dar înainte de a intra în amănunțimea acestor profeții diverse, avem de făcut unele observațiuni.

2. Două feluri de adversari se presintă aici înaintea noastră. Iudeii cari recunosc autoritatea profețiilor lor, și necredincioșii cari o resping. Purtarea noastră către unii și către alții este diferită. Iudeilor avem să le dovedim că prorociile profețiilor se rapórtă la Mesia, și s'au împlinit în Isus Christos. Față cu necredincioșii munca noastră trebuie să fie mai mare. Avem ale demonstra și aceia ce Iudeii recunosc și aceia ce ei negă : mai întâi autoritatea profeției în sine însăși; apoi realitatea profețiilor iudaice despre Mesia; și în fine imposibilitatea, ca împlinirea literală a acestor prediceri și reuniunea întregă exactă, perfectă, a tuturor caracterelor date lui Mesia de către profeți în persóna lui Is. Chr. să fi fost prevădută pe cale naturală, sau să se fi făcut din întâmplare.

3. Intre profețiile legii vechi, sunt unele care, singure, nu formăză o demonstrațiune, dar care s'au luate împreună cu altele, sau prin împrejurările de care sunt însoțite, câștigă o forță mare. Remânând isolate ar arăta în Is. Chr. numai unul din caracterele însemnate de profeți spre a cunoște pre Mesia, caracter care póte să-i fie comun cu alte persóne. Dar 1) reunite tóte la o-laltă arată că nici unul din

caracterile acestea nu i-a lipsit lui Is. Chr. De exemplu, dacă n'am avea alt-ceva, spre a stabili misiunea sa, decât profețiile care prevestesc descendența lui Mesia din David sau nașterea sa în Betleem, dovada acésta ar fi prea slabă. În timpul republicei Iudaice s'au născut mulți din urmașii lui David, și mulți prunci în Betleem. Dar când unim aceste două semne ale lui Mesia cu toate cele-lalte realizate în Is. Chr., toate împreună dovidesc că toate s'au împlinit întru el. 2) Providența a voit, ca pe lângă acele profeții, care luate separat, ar fi prea generale spre a forma demonstrațiunii, să mai fie și alte caractere care le specifică, și care fiind aplicabile numai la Is. Chr. să arate lămurit că el este obiectul acestor profeții.

Trebue să facem deosebire între profețiile demonstrative și acele care n'au același grad de claritate și autoritate. Punem în rangul întâi pe toate acele ce se rapórtă la Mesia și nu se pot aplica altora fără a viola textul. Sunt singurele care trebue să fie întrebuințate într'o lucrare polemică, unde trebue a judeca bine, și a nu avansa nimic care ar putea fi contestat. Dar aceste profeții pot să fie de două feluri. Sunt unele care au numai pe Mesia de obiect. Altele care se rapórtă și la Mesia și la altă persoană.

Acea persoană este obiectul direct al profeției, dar presintă în același timp caractere, care neîmplinindu-se în acea persoană, se realizéză în totă puterea lor în Is. Chr. și arată prin aceia că este obiectul indirect al predícerei.

Aceste semne, aceste împrejurări ale profeției,

sunt profeții particulare unite cu cea principală. Dicem, considerând prevestirea sacră în întregul ei, că altă persoană este obiectul cel dintâi, dar că Is. Chr. este obiectul principal.

Totuși nu ne vom folosi de acele profeții cu două înțelesuri decât numai atunci, când pe lângă trăsurile relative la persoana cea dintâi care formeză obiectul direct, se vor găsi trăsuri, care convin și care se pot aplica numai la Is. Chr. Așa, de exemplu, ps. 71 al cărui titlu arată că s'a compus pentru Solomon, și care în adevăr se pare că se rapoartă la principele acesta, dar care conține niște lucruri așa de mărețe, că nici n'au fost, nici c'au putut fi realizate întru el: așa când se țice că *va domni de la mare până la mare, și de la rîuri până la marginile lumii. Și se vor închina lui toate împărățiile pămîntului, toate nămurile vor sluji lui și se vor binecuvînta întru el toate semințiile pămîntului, toate nămurile îl vor ferici pre el.* Vedînd că expresiunile aceste se potrivesc în totul lui Iisus Christos și chiar se împliniră literalmente întru el, țicem cu unii din Săntii Părinți, că Solomon este obiectul direct, dar că are un obiect mult mai întins și indirect, care este Is. Chr. care este urmașul lui Solomon și a împlinit întocmai prevestirea acésta. Suntem cu atât mai mult autorizați a înțelege așa și a ne folosi de textul acesta, cu cât putem aduce multe alte profeții, care au de obiect unic și direct pre Mesia, care presintă în el aceléși caractere care se realizéază în totul în Mântuitorul.

Pe lângă texturile acestea, cetim în cărțile sante

un număr mare, pe care le credem tot așa de puternice, relative la Is. Chr., care totuși nu pot să demonstreze în mod pozitiv contra acelor careii refuză a-l recunoște. Sunt mai întei toate locurile profețiilor care vestesc fapte împlinite întru el, dar care pot fi aplicate și la alte persoane. Sunt apoi toate figurele legii vechi, care ca niște raze vin a se restrânge din toate punctele istoriei ebraice, în Is. Chr., ca la centrul lor. Făcea aluzie la figurile destul de multiple ale persoanei sale, când dicea că până la Ión Botezătorul, toți profeții și totă legea au profetisat. Marele său Apcstol în multe părți declară că totă legea avea de scop a-l figura și a-l vesti. Toți părinții bisericeii în urma acestor autorități sacre au învățat aceiași învățătură. Ar fi de prisos a mai aduce locurile respective. Dacă Istrail nu este o națiune profetică, cum dicea fer. Augustin, nu mai presintă nimic estra-ordinar. Totă mulțimea riturilor, a sacrificiilor, ceremoniilor de tot felul, de care era plină religia iudaică, când o considerăm în sine nu ni presintă nimic înalt. Dar întorcând privirile noastre la Is. Chr., apropiindu-ne de viața lui, de patima, sacrificiul, de biserica sa, trăsurile principale din viața persoanelor ebrești, deosebitele amărute de rituri și sacrificii iudaice; raportul între cele două obiecte devine mai interesant. Prin raportul acesta, se presintă legea veche demnă de origina sa divină; și tot ce ni s'a părut de prisos și fără scop, luând un caracter nou, este de acum pentru noi fapta înțelepciunei celei mai adânci. Toate locurile ce le videm raportându-se la Is. Chr., de și se pot

aplica și la alții; toate figurile acestea, ce-l preînchipuesc, sunt foarte folositoare spre a întări credința credincioșilor, cari văd cu mare mângâiere că Vechiul Testament se unește în toate privințele și ore cum se încorporează cu cel Nou, prin Is. Chr., care este obiectul amândurora. Putem merge și mai departe și a dice că mulțimea cea mare a lucrurilor acestora și a figurelor, deosebitele feliuri prin care reprezintă pre Is. Chr. raporturile exacte între ele și Domnul nostru, fac ca să fie credute cu deseversire.

Este o cestiune agitată între învățătorii creștini de a ști, dacă trebuie a se privi ca predicări formale ale lui Mesia locurile Vechiului Testament care sunt citate în cel Nou, fie de Is. Chr. însuși, fie de Evangheliștii și Apostolii săi. Unii dintre scriitori ar voi să vadă în acestea numai niște alusii. Alții dic că sunt dovezi manifeste că textele citate erau profeții positive. Ni se pare că este drept a deosebi între aceste citații pe acele, care sunt aduse ca dovadă de către Isus Christos sau de Apostolii săi, de acele care sunt propuse în formă de discursuri și din care Mântuitorul sau și Apostolii săi nu trag argumente directe.

Acele de clasa a doua pot să fie privite ca niște simple alusii. Iar citațiunile de felul atâtui, adică acele ce au de obiecta dovedi că Is. Chr. este Mesia promis lui Istrail, ni se par a stabili demonstrativ un lucru care nu este indeferent de cestiunea noastră actuală: cum că Iudeii pe timpul lui Isus Christos credeau că locurile citate erau relative la Mesia și formați profeții adevărate despre venirea

sa. Dacă s'ar fi privit atunci aceste locuri ale profețiilor ca având un alt sens, un alt obiect, atunci argumentările lui Is. Chr. și ale Apostolilor nu numai c'ar fi fost slabe, dar ridicule. Iudeii ar fi putut răspunde foarte bine, ce ne privește pe noi textele ce le aduceți? Este vorba a se ști dacă Is. este Mesia; și spre a dovedi ne aduceți locuri streine de Mesia. Nu voim să știm dacă Iisus a făcut cutare lucru, sau dacă i s'a întâmplat ceva, căci nu se raportează la Mesia. Dar din contra vedem pe autorii sacri încredințați, că profețiile ce le aduc ei sunt profeții mesianice, ei nici că se ocupă de punctul acesta. Ei îl privesc ca un punct ce nu este contestat nici de adversarii lor. Mai ales scriitorii, cari se sileau în deosebi a convinge pe Iudei, st. Matei, care scriea între ei și pentru ei, și st. Paul în epistolele unde dispută contra Ebreilor, întrebuintează locuri profetice și le aduce ca dovezi. Ar fi îndrăsnit ei ore a zidi demonstrările lor pe niște temelii așa de slabe. Ar fi avut ei ore îndrăsnéla ca vorbind Iudeilor, să le presupue această credință, dacă ar fi fost falsă?

Am șis că socotința Iudeilor, cum că profețiile aduse ca dovadă de către Is. Chr. și Apostolii se raportează la Mesia, nu este indiferentă de cestiunea noastră. Mai întâi o opunem cu succes Iudeilor moderni, cari, pentru a se sustrage urmărilor evidente ce rezultă din un mare număr din aceste texte, le îndreptează la alte obiecte. Arătându-le contradicerea ce există între învățătura lor și cea a părinților lor, cari cunoșteau mai bine adevăratul

înțeles al profețiilor, li arătăm că din interes părăsesc ei tradițiunea veche. Apoi chiar față cu necredincioșii, ne servim cu folos de această opinie, stabilită generalminte pe timpul lui Is. Chr. că un mare număr de profeții iudaice erau relativela Mesia. Căci, precum am observat, încă înainte de Chr. (ceia ce li opunem necredincioșilor) predicările ce i le aplicăm existau și erau cunoscute. Noi demonstrăm adevărul acesta, dicând: Aceste predicări erau citate de o parte, mărturisite de alta; prin urmare existau. Această încredere de o parte, această recunoștință de altă parte, ar fi două absurdități, dacă profețiile n'ar fi fost constante și publice.

Am putea să ne oprim la dovada despre anterioritatea profețiilor iudaice lui Is. Chr.; dar fiind-că tocmai este o cestiune actuală, nu este nefolositor de a înmulți demonstrațiunile, spre a nu lăsa nici o îndoială în privința subiectului acestuia, și apoi a nu mai reveni.

(Va urma).

Gherasim Piteștenu.

LA

Consacrarea de Archiereu a Prea Sânziei-Sale

D. D. GHERASIM PITEȘTEANU.

I.

Către timpuri depărtate din vechimea ce-a trecut,
Timpuri marture de fapte mari ce-ați par de necredut,
Amintirea când se-ntorce p'a ei aripe ușore
La poporul ce prin cultu-î străluci printre popore,
Cultivând Monoteismul ce — menit din vec de sus —
Portă sceptrul luminării ca un sôre neapus ;
Găsești mândra sêrbătoreă când Aron, printr'o minune,
Fiind uns de Mare-preot, p'al sêu cap tiara 'și pune
Și îmbracă haîne scumpe, de mărirî transfigurat,
În uimirea unui popul ce'n respect sta cufundat.

II.

Dar spre ce lucrări înalte ăst pontif se pregătește ?
Care taîne ideale haru-î sânt le sêvêrșește ?
De victime crunte arderî proaduce el ca dar ;
Iar cu sângele stropește patru cornuri la altar.
Stropirî, ungerî sângerose și profume 'mpătătore :
Iată tot ce 'n legea umbrei da Fîinței creatore.
Dar cu ast-fel de prinose, ori cât de bogate fu,
Preoția efemeră ce isprăvi mari obținu ?
Ca și unuî fiu ce'și perde o iubire de părinte,
Interșisă-î fu intrarea prin perdea spre cele sfinte
Und'abia-ntr'un an odată printr'un gros de profum nuor,
Ca în zarea depărtată, privia-al legii jertfitor.
Iar fi ș'astădi interșisă, dacă Preotul cel Mare,

Archiereul Legii Nouă nu făcea 'ntăiū El intrare
 Oferind cea fără seamēn jertfă scump sângele sēū
 Și 'mpăcând pentru vecie pe Adam cu Dumneḑēū.
 Archiereū prin escelință, pilda jertfei ideale,
 Aboli pe cea din umbră prin jertfa vieții sale.
 Ast-fel jertfa d'animale a 'ncetat, căci Domnul Sfânt
 Și a făcut din inimi d'omeni jertfe scumpe pe pământ.

III.

Dacă mândră fu sacrarea sub a umbrii împărăție,
 Când ungea pe 'ntăiū-născutul Mare preot ca să fie,
 Cât de mare strălucire cată astăzi a avea,
 Când pe însuși Adevărul ni-l arată 'n faptă ea!

IV.

Precum astru, domn al ȃilei, măi feeric strălucește
 Când vederea cea curată printr'o prismă îl privește
 Distingēnd cu mult măi bine felurile-i culori,
 Daca nu se întrepune la mijloc ceață sau nuori;
 Ast-fel când cu al Crediței ochiū privim ast act solemn,
 Ori-ce suflet se pētrunde d'al respectului sfânt semn
 Și spre plaiul veciniciei, răpit d'astă scenă sfântă,
 Intr'o înaltă admirare sbōră, saltă, se avîntă.

V.

Sub a Harului Domnie, de lumină încongiuat,
 Te-am vēḑut eū, Prea Sfințite, Archiereū când fuși sacrat,
 Când nu 'n multele sciințe cu idei înalte, drepte,
 Puneai forța și mărirea celei măi sublime trepte;
 Ci rugai cu umilință Cerul, mult îndurător,
 Să Ve sprijine El pașii, să Ve fie protector.
 El, izvor al cunoscinței ș'al luminii ne'nserate
 Să V'arate Adevărul, Calea în fapte mari, bogate.
 Și petruns de greutatea sarcinii ce ai de sus,
 Prin cuvinte-adînc simțite adînci taine Tu ne-ai spus.
 Laudat să fie Domnul și puterea lui divină
 Când Bisericii dă omeni cu o ast-fel de lumină.

București, 21 Decembrie, 1886.

Prea plecat serv
 Preotul G. Floru Econom.